

LAHTI

10.5.2022

Lahden kaupungin arviointikertomus 2021

LAHTI

winner 2021

EUROPEAN
GREEN CAPITAL

An initiative of the
European Commission

Tarkastuslautakunta

Sisällysluettelo

1. Tarkastuslautakunta ja arviointikertomus	4
1.1 Puheenjohtajan tervehdys	5
1.2 Tiivistelmä vuoden 2021 arviointikertomuksesta	6
1.3 Tarkastuslautakunta	8
1.4 Sidonnaisuuksien ilmoittaminen	12
1.5 Tilintarkastaja ja Lahti konsernin tilintarkastus.....	12
2. Arviointikertomushavaintojen jälkiseuranta	14
2.1 Vuoden 2020 arviointikertomus	15
3. Lahden strategia	20
3.1 Yleistä.....	21
3.2 Lahti, Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021.....	22
3.3 Hiilineutraali Lahti vuoteen 2025 mennessä	25
4. Tavoitteiden toteutumisen ja toiminnan arviointi	28
4.1 Konsernihallinto	29
4.2 Sivistyksen palvelualue	37
4.3 Kaupunkiympäristön palvelualue	40
5. Tarkastuslautakunnan muut havainnot ja arviot	44
5.1 Kaupungin talous	45
5.2 Lasten ja nuorten palveluverkkoselvitys.....	49
5.3 Tiimiakatemia Oy:n koulutus.....	51
5.4 Lahti Events Oy	52
5.5 Konserniyhtiöiden hallitusten jäsenten suuri vaihtuvuus.....	54
5.6 MAL-sopimus	56
5.7 Kaupungin henkilöstön työtyytyväisyys ja työolosuhteet.....	58
Liite 1	59

Lahden kaupungin arviointikertomus 2021

Lahden kaupungin tarkastustoimisto
Aleksanterinkatu 24 A

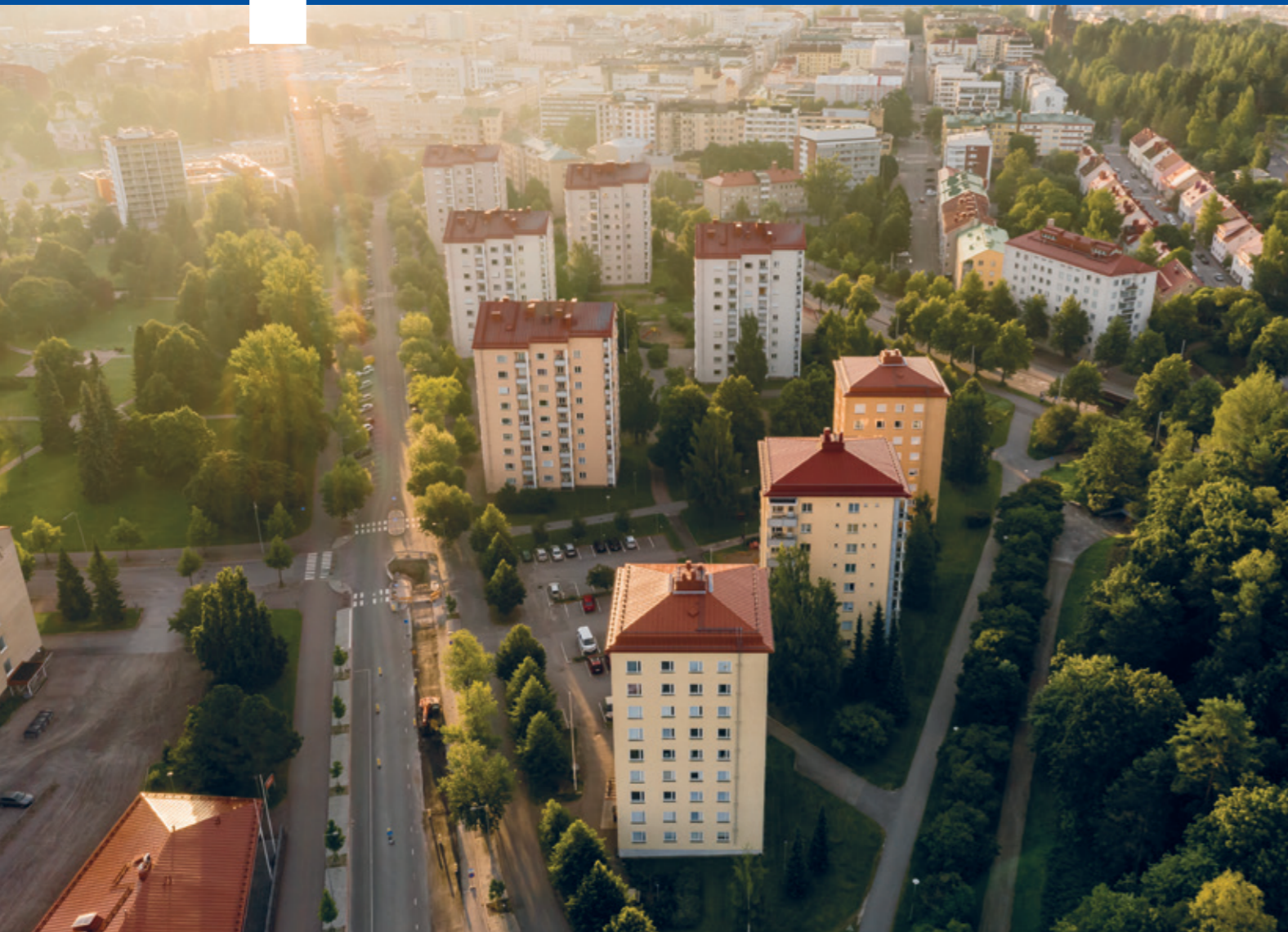
Arviointikertomus verkossa:
www.lahti.fi/paatoksenteko/lautakunnat/tarkastuslautakunta

Valokuvat: Lahden kaupungin kuvapankki
Kansikuva: Ruoriniemi, Lauri Rotko
Takakansi: Aleksanterinkatu, Tuomas Uusheimo
Paino: Kirjapaino Markprint Oy, Lahti 2022

Tarkastuslautakunta ja arviointikertomus

1

Hakatornit rakennettiin vuosina 1952–1960 ja peruskorjattiin vuosituhaten vaihteessa.

1.1 Puheenjohtajan tervehdys

Kaupunginvaltuusto valitsi uuden tarkastuslautakunnan ensimmäisessä kokouksessaan 16.8.2021. Hallintosääntöön tehtyjen muutosten jälkeen tarkastuslautakunta on 13 jäsenenä kaupungin suurin lautakunta. Lautakuntaan valituilla jäsenillä on monipuolista ja vahvaa osaamista sekä uusia ja tuoreempia näkemyksiä.

Kaupunginvaltuusto valitsi kokouksessaan toukokuussa 2021 uudeksi tarkastusjohtajaksi JHT Reijo Ollikan 1.6.2021 alkaen. Tehtävään liittyvän koeajan takia vapautunutta tarkastajan tehtävää ei täytetty, vaan laitettiin hakuun vasta loppuvuodesta. Tarkastajan tehtävään valittiin Maija Hyppölä, joka aloitti tehtävässä 28.2.2022.

Tarkastuslautakunta laati ensimmäisessä kokouksessaan elokuussa arviointisuunnitelman koko valtuustokaudelle 2021–2025. Samassa yhteydessä laadittiin myös työohjelma vuodelle 2021, jonka työn perusteella on laadittu tämä, tämän valtuustokauden ensimmäinen arviointikertomus. Lahden arviointikertomukset ovat aina olleet korkeatasoisia, ja ne ovat saaneet laajaa tunnustusta valtakunnallisestikin.

Lahden kaupunki oli Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021. Kaupunki sai runsaasti myönteistä näkyvyyttä kansainvälisesti. Lappeenrannan Lahden Teknillinen yliopisto on vakiinnuttanut ja kasvattanut oppilasmääriä, mikä tuo luottamusta ja uskoa myönteiseen kehitykseen. LAB-ammattikorkeakoulu ja Koulutuskeskus Salpaus kouluttavat ammattitaitoisia ja osaavia henkilöitä yritysten tarpeisiin.

MAL-sopimus on lisännyt Lahden kaupunkiseudun kuntien sekä valtion välistä yhteistyötä. Sopimus saavutettiin yhteistyössä Jyväskylän ja Kuopion kanssa.

Valtuustokauden vaihtumisen yhteydessä uusi tarkastuslautakunta kiinnitti huomiota kaupungin omistamien yhtiöiden hallitusten vaihtuvuuteen. Ennen hallitusjäsenien nimeämistä on suoritettu osaamiskartoitus, mutta samassa yhteydessä tulee kiinnittää huomiota myös hallitustyöskentelyn jatkuvuuteen.

Arviointikertomuksen laadintavaiheessa lautakunta sai palautetta tilintarkastusten toteuttamisesta. Tätä kokonaisuutta selvitetään edelleen.

Koronapandemia on vaikuttanut merkittävästi kaikkien toimintaan. Lautakunta on työskennellyt koronaturvallisesti ja pystynyt pitämään keväällä läsnäolo-kokouksia. Helmikuussa alkanut Ukrainan kriisi tulee vaikuttamaan monialaisesti kaupungin toimintaan ja tuloksiin, tätä kokonaisuutta arvioidaan ensi vuoden arviointikertomuksessa.

Kiitän tarkastuslautakunnan jäseniä ja tarkastusjohtajaa sekä tarkastajaa hyvästä ja rakentavasta työskentelystä.

Hannu Rahkonen, puheenjohtaja

Edellisen tarkastuslautakunnan puheenjohtaja Reijo Oksanen luovutti vuoden 2020 arviointikertomuksen 3.5.2021 kaupunginvaltuuston puheenjohtaja Hannu Rahkoselle.

1.2 Tiivistelmä vuoden 2021 arviointikertomuksesta

– Kaupunginhallituksen toimintakertomuksessa on ilmoitettu, että kaikki tavoitteet toteutuivat vähintään osittain. Tavoitteiden lukumäärä ja myös toteutuneiden tavoitteiden määrä on ollut samalla tasolla viimeisen kolmen vuoden aikana. Tarkastuslautakunta on aiemmin arvioinut tavoitteiden joko toteutuneen tai jääneen toteutumatta. Vuoden 2021 arviointikertomuksessa **tarkastuslautakunta on arvioinut, että osa tavoitteista on toteutunut osittain**. Toimintakertomuksessa annetut selvitykset tavoitteiden toteutumisesta kuvaavat vain osittain kaupungin vuoden 2021 toimintaa ja palvelutuotantoa. **Tämän vuoksi arviointikertomus sisältää myös muita arvioita kohdassa 5. tarkastuslautakunnan muut havainnot ja arviot.**

Vuosi	Toteutunut	Ei toteutunut	Ei voi arvioida	Osittain toteutunut	Tavoitteita yhteensä
2021	31	16	0	6	53
2020	34	18	0	-	52
2019	28	21	0	-	49
2018	24	15	0	-	39
2017	45	17	18	-	80
2016	47	30	3	-	80

– Vuosi 2021 oli toinen perättäinen koronapandemiavuosi. Vaikutukset olivat moninaiset niin kaupungin palvelutuotantoon, henkilöstön työruutiineihin kuin myös luottamushenkilöiden kokouskäytäntöihin. Havaittavissa oli jo ”koronauupumusta”. Etätöiden negatiivisia vaikutuksia alkoi tulla esiin. Normaaleihin työruutiineihin pyritään palaamaan vuoden 2022 aikana.

– Lahti onnistui erinomaisesti niissä tavoitteissa, joita ympäristöpääkaupunkivuodelle oli asetettu. Korona-pandemiasta huolimatta saavutettiin merkittävästi kansainvälistä medianäkyvyyttä sekä edistettiin kestävä kehityksen tavoitteita. Tärkeintä on, että ympäristöpääkaupunkivuodella olisi pitkälle ulottuvia vaikutuksia. Ympäristöpääkaupunkivuoden ansiosta Lahden kaupungin maine kasvoi hyvällä tavalla niin kansallisesti kuin myös kansainvälisesti. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan Lahden saavuttamat yllättävät sijoitukset kansainvälisissä luokituksissa olivat pitkälti ympäristöpääkaupunkivuoden tuoman positiivisen maineen ansiota.

– Lahti voi perustellusti olla ylpeä saavutuksistaan kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisessä. Lahti pyrkii olemaan Suomen ensimmäinen hiilineutraali kaupunki jo vuonna 2025. Tähän on hyvät mahdollisuudet. Kaupunkilaiset ovat sisäistäneet asian merkityksen ja yhteisen tavoitteen saavuttaminen koetaan tärkeäksi. Lautakunta antaa tunnustusta kaupungissa tehdyille energiaratkaisuille ja Lahti Energia Oy:lle siitä, että kaupungin energiatuotannossa on varauduttu hyvin mahdollisiin kriiseihin. Tuotanto ei ole yhden polttoaineen varassa ja yhtiö pystyy hankkimaan polttoaineet pitkälti kotimarkkinoilta.

– Kaupunkilaisten hyvinvointia pyritään edistämään sirpaleisessa verkostossa, jossa on hyvin monta eri toimijaa. Uusi osallisuuden ja hyvinvoinnin palveluyksikkö yrittää niukkojen resurssiensa puitteissa koordinoita toimintaa. Kokonaisuuden hallinta on vaikeaa. Toiminnan vaikuttavuutta pitäisi päästä mittaamaan nykyistä paremmin.

– Tarkastuslautakunta pitää valitettavana sitä, että kesti puolitoista vuotta ennen kuin työllisyyden kuntakokeilulle saatiin vakituinen ja asiantunteva johtaja. Kokeiluun jouduttiin lähtemään Päijät-Hämeessä huonosti valmistautuneena. Sama tilanne oli myös muissa kunnissa, joissa työllisyyden kuntakokeilu oli uutta. Ensimmäisiä positiivisia signaaleja on jo kuitenkin saatu siitä, että työllisyyden kuntakokeilun avulla pystytään Lahdessakin paremmin pureutumaan työttömyyden ongelmiin.

– Osallistuvassa budjetoinnissa kaupungin asukkaat ovat mukana suunnittelemassa ja päättämässä kaupungin taloutta koskevista asioista. Tarkastuslautakunnan mielestä on tärkeää ottaa kaupungin asukkaat konkreettisesti mukaan kaupungin budjetointiin, siksi osallistuvaa budjetointia tulee kehittää edelleen.

– Tarkastuslautakunta odottaa, että Lahti Events Oy onnistuisi riskipitoisessa toiminnassaan kilpajojen tapahtumajärjestäjänä. Lautakunnan mielestä Lahti Events Oy:n tilustilannetta koskevia selvityksiä, kuten kuntayhtiöiden asioita muutoinkin, on saatettu tarpeettomasti julistaa salaisiksi asiakirjoiksi liikesalaisuuteen vetoamalla.

– Lahden kaupungin vuoden 2021 tilinpäätös oli selvästi parempi, kuin mitä talousarviota laadittaessa ennakoitiin. Vuosikate oli lähes kaksikertainen alkuperäiseen talousarvioon nähden. Tilinpäätöksen tulos on 33,9 milj. euroa parempi kuin alkuperäinen talousarvio. Tilikauden ylijäämä huomioden on kaupungin taseessa nyt ylijäämiä aiemmilta vuosilta yhteensä 190 milj. euroa. Tämä puskuri onkin tarpeen tulevien vuosien heikkojen talousnäkökymien vuoksi. Tarkastuslautakunta odottaa, että vuoden 2022 tulosehdotukset ovat jo tilivuoden aikana aiempaa luotettavampia.

– MAL-sopimus (maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimus) vahvistaa Lahden kaupunkiseudun kuntien sekä valtion välistä yhteistyötä. Tavoitteena on rakentaa ilmasto- ja ympäristöasioiden osalta asutustuotantoa helposti saavutettavilla alueilla sekä kasvattaa kestävien liikkumismuotojen, kuten joukkoliikenteen osuutta liikenteestä. MAL-sopimus on suuri edistysaskel Lahden kaupunkiseudun kehityksen kannalta.

1.3 Tarkastuslautakunta

Tarkastuslautakunnan tehtävissä korostuu kaupungin toimintojen, toimintatapojen sekä palvelujen järjestämisen **tarkoituksenmukaisuuden arviointi**. Kuntalain mukaan tarkastuslautakunta on kunnanhallituksen ohella kunnan toinen lakisääteinen toimielin. Sen tulee antaa valtuustolle kullakin vuodelta arviointikertomus. Tarkastuslautakunnan kuntalain mukaiset tehtävät on esitetty jäljempänä olevassa kaaviossa:

Lahdessa tarkastuslautakuntaan kuuluu 13 jäsentä. Edellisellä valtuustokaudella vahvuus oli 12 jäsentä. Kaupunginvaltuuston hyväksymällä hallintosäännön muutoksella kaupunginhallituksen ja lautakuntien kokoa supistettiin siten, että jäsenmäärä niissä on nyt 10 jäsentä. Ainoa toimielin, jonka jäsenmäärää lisättiin, oli tarkastuslautakunta. Perusteena oli, että tarkastus- ja arviointitoiminnoille haluttiin turvata riittävän laajapohjainen luottamushenkilönäkökulma.

Kesäkuun 13. päivänä 2021 pidetyissä kuntavaaleissa valittu kaupunginvaltuusto kokoontui ensimmäistä kertaa 16.8.2021 suorittamaan mm. lautakuntien vaalin. Kaupunginvaltuusto valitsi tarkastuslautakuntaan toimikaudeksi 1.8.2021–31.5.2025 seuraavat 13 varsinaista jäsentä ja yhtä monta henkilökohtaista varajäsentä.

Varsinainen jäsen

Hannu Rahkonen, puheenjohtaja
Oskari Pääatalo, varapuheenjohtaja
Ville-Veikko Elomaa
Juha-Pekka Forsman
Raimo Kiljunen
Tarja Kirvesmies
Lasse Koskinen
Seppo Koskinen
Pauliina Palo
Mona Pyykkönen
Sinikka Ruuska
Kaarina Suhonen
Ulla Vaara

Henkilökohtainen varajäsen

Lassi Mertaranta
Otto Ripatti
Jukka Pietiläinen
Eero Seesvaara
Tero Voutilainen
Sinikka Kakko
Jari Vanhanen
Antti Toijanaho
Katariina Broman
Heidi Huldén
Satu Lehtola
Laura Hahl
Virpi Sorsa

Tarkastuslautakunta, alarivi vasemmalta: Raimo Kiljunen, Oskari Pääatalo, Hannu Rahkonen, Ulla Vaara, Tarja Kirvesmies. Ylärivi vasemmalta: Ville-Veikko Elomaa, Lasse Koskinen, Seppo Koskinen, Kaarina Suhonen, Juha-Pekka Forsman, Sinikka Ruuska, Mona Pyykkönen, Pauliina Palo

Tarkastustoimisto valmistelelee tarkastuslautakunnan käsiteltäväksi tulevat asiat, avustaa lautakuntaa arviointitehtävissä sekä tekee tarvittavia toiminnan ja talouden tarkastuksia. Tarkastustoimiston palveluksessa olivat vuoden 2021 aikana kaupunginrevisori JHT, HT Juha Tapiola 1.1.–31.5.2021 ja tarkastaja JHT, HT Reijo Ollikka 1.1.–31.5.2021. Kesäkuun alusta lukien tarkastustoimiston tehtävistä huolehti loppuvuoden ajan tarkastusjohtaja Reijo Ollikka. Tarkastajan viran täyttöprosessi aloitettiin joulukuussa 2021. Tarkastuslautakunta valitsi 26.1.2022 virkaan tradenomi Maija Hyppölän 28.2.2022 alkaen.

Lahden kaupungintalon laaja peruskorjaus alkoi kesäkuussa 2021. Kaupungintalo on tarkoitus ottaa käyttöön keväällä 2023. Tarkastaja Maija Hyppölä ja tarkastusjohtaja Reijo Ollikka työmaakatselmuksessa huhtikuussa 2022.

Uuden tarkastuslautakunnan työ alkoi elokuussa 2021. Tarkastuslautakunta on asettanut keskuudestaan kaksi jaostoa. Niiden tehtävänä on lautakunnan lisäksi suorittaa arviointikäyntejä kaupungin yksiköissä ja tytäryhtiöissä. Lautakunta ja jaostot ovat vuoden 2021 toiminnan arvioimiseksi pitäneet kokouksia seuraavasti:

Tarkastuslautakunta

31.8.2021	Lautakunnan järjestäytyminen, arviointisuunnitelma 2021–25 ja työohjelma 2021
16.9.2021	Keskustelu kaupunginhallituksen puheenjohtajan ja kaupunginjohtajan kanssa
13.10.2021	Sivistyksen palveluverkko ja tutustuminen Lähteen monitoimitaloon
16.11.2021	Lahti Energia Oy
15.12.2021	Kaupunkiympäristön palvelualueen ajankohtaiset asiat
26.1.2022	Henkilöstöpalvelut

1. jaosto Konsernihallinto sekä kaupunkiympäristön palvelualue

Hannu Rahkonen (pj.), Juha-Pekka Forsman, Lasse Koskinen, Seppo Koskinen, Mona Pyykkönen, Kaarina Suhonen, Ulla Vaara

17.9.2021	Lakipalvelut
20.10.2021	Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy
10.11.2021	Kaavoitus ja kaupunkisuunnittelu
8.12.2021	Työllisyyspalvelut

2. jaosto Sivistyksen palvelualue

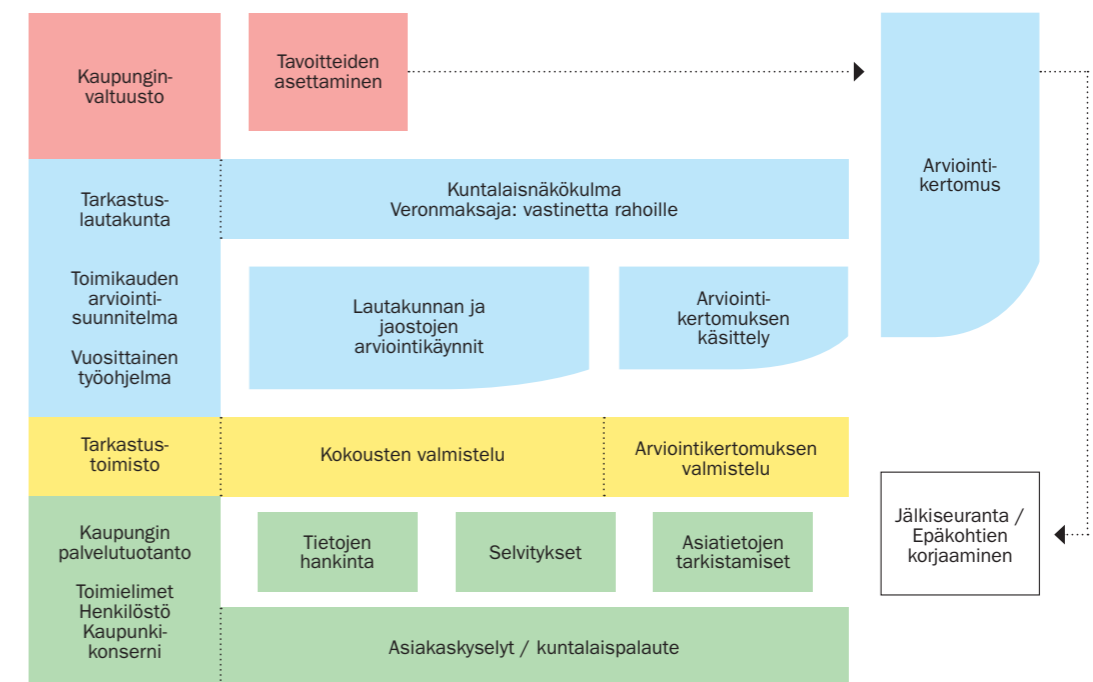
Oskari Päätaalo (pj.), Ville-Veikko Elomaa, Raimo Kiljunen, Tarja Kirvesmies, Pauliina Palo, Sinikka Ruuska

22.9.2021	Nuorisopalvelut
6.10.2021	Kirjasto ja tietopalvelut
3.11.2021	Kaupunginorkesteri
2.12.2021	Osallisuus ja hyvinvointi

Tarkastuslautakunnan jäsenten arviointikertomuksen laadintaa koskevat esteellisydet on esitetty liitteessä 1.

Arviointikertomuksessa korostuvat lautakunnassa ja jaostoissa käsitellyt asiat, koska tarkastusresurssit eivät riitä kaikkien kaupungin toimintojen vuosittaiseen arviointiin. **Arviointikertomuksessa ei ole erikseen selostettu niiden tavoitteiden toteutumista, joista toimintakertomuksessa esitetyt tiedot ovat tarkastuslautakunnan arvion mukaan riittäviä.**

ARVIOINTIPROSESSI LAHDESSA

1.4 Sidonnaisuuksien ilmoittaminen

Tarkastuslautakunnan tehtäviin tuli edellisen valtuustokauden alusta lukien valvoa sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi. Velvollisuus ilmoittaa sidonnaisuuksista koskee kunnanhallituksen ja maankäyttö- ja rakennuslaissa (132/1999) tarkoitettuja tehtäviä hoitavan toimielimen jäseniä, valtuuston ja lautakunnan puheenjohtajaa ja varapuheenjohtajia, kunnanjohtajaa, pormestaria ja apulaispormestaria sekä kunnanhallituksen ja lautakunnan esittelijää. Ilmoitus on tehtävä kahden kuukauden kuluessa siitä, kun henkilö on tehtävään valittu. Henkilön on myös ilmoitettava viivytyksettä sidonnaisuuksissa tapahtuneet muutokset.

Sidonnaisuusilmoitus tehdään tarkastuslautakunnalle, joka valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuuston tiedoksi. Tarkastuslautakunta voi tarvittaessa kehottaa ilmoitusvelvollista tekemään uuden ilmoituksen tai täydentämään jo tehtyä ilmoitusta. Kunnan on pidettävä sidonnaisuuksista rekisteriä yleisessä tietoverkossa, jollei salassapitoa koskevista säännöksistä muuta johdu. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvan luottamustoimen tai tehtävän päättyessä henkilöä koskevat tiedot on poistettava rekisteristä ja tietoverkosta.

Lahdessa sidonnaisuuksista on ilmoitettu hyvin. Sidonnaisuusilmoitus on saatu kaikilta ilmoitusvelvollisilta luottamushenkilöiltä ja viranhaltijoilta. Heitä oli vuoden 2021 lopussa yhteensä 83 henkilöä.

1.5 Tilintarkastaja ja Lahti konsernin tilintarkastus

Tilintarkastajan on tarkastettava kunkin tilikauden hallinto, kirjanpito ja tilinpäätös. Mainitut tehtävät liittyvät **laillisuusvalvontaan**. Tilintarkastajan tulee noudattaa valtuuston ja tarkastuslautakunnan antamia ohjeita, jolleivät ne ole ristiriidassa lain, hallintosäännön tai julkishallinnon hyvän tilintarkastustavan kanssa.

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on mm. valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat sekä huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Lahden kaupungin hallintosäännön ulkoista tarkastusta koskevien erillissääntöjen 2 §:n mukaan tarkastuslautakunta hyväksyy suunnitelman konserniyhteisöjen ja -säätiöiden tilintarkastuksen järjestämisestä sekä nimeää ehdokkaat näiden sekä muiden yhteisöjen ja säätiöiden tilintarkastajiksi, milloin kaupungilla on tällainen nimeämisoikeus.

Tilintarkastuksen kilpailutuksen osalta suunnitelma konserniyhteisöjen ja -säätiöiden tilintarkastuksen järjestämisestä tarkoittaa lähinnä konserniyhteisöjen ja -säätiöiden tilintarkastuspäivien määrää ja tilintarkastajan toimikaudesta päättämistä. Kuntalain 122 §:n 2 momentin mukaan kunnan tytäryhteisön tilintarkastajaksi on valittava kunnan tilintarkastusyhteisö, jollei tästä poikkeamiseen ole perusteltua tarkastuksen järjestämiseen liittyvää syytä.

Tarkastuslautakunta on kilpailuttanut tilintarkastuksen syksyllä 2020. Määräaikaan mennessä jätettiin kolme tarjousta. Kaupunginvaltuusto valitsi 25.1.2021 tarkastuslautakunnan esityksestä Lahden kaupungin vuosien 2021–2023 tilintarkastajaksi tarjousvertailun perusteella kokonaistaloudellisesti edullisimpana TALVEA Julkishallinnon Palvelut Oy:n ja nimesi vastuulliseksi tilintarkastajaksi JHT, HT Jukka Vuorion. Lisäksi tarkastuslautakunta oikeutettiin hyväksymään tarjoukseen perustuvan sopimuksen kaupungin ja TALVEA Julkishallinnon Palvelut Oy:n välillä sekä päättämään tilintarkastusta koskevista 2+1 vuoden mahdollisista optiovuosista 2024–2026.

Tarjouspyynnössä tilintarkastuksen laajuus Lahden kaupungin osalta oli yhteensä 60 tarkastuspäivää vuodessa eli koko sopimuskaudella 2021–2023 yhteensä 180 tarkastuspäivää. Konserniyhteisöjen osalta tarkastuslautakunta oli tytäryhtiöitä kuultuaan arvioinut, että yhtiöiden ja säätiöiden lakisääteisen tilintarkastuksen määrä on yhteensä 92 tarkastuspäivää vuodessa. Näin ollen tarjouspyynnön mukainen konserniyhteisöjen tilintarkastuspäivien määrä sopimuskaudella 2021–2023 on yhteensä 276 päivää. Koko Lahti-konsernin tilintarkastuspäivien määrä sopimus-

kaudella on 456 päivää. Voittaneen tarjouksen hinta kolmen vuoden sopimuskaudelle oli 227 088 euroa, jolloin tilintarkastuksen päivähinnaksi muodostui 498 euroa.

Tarjouspyynnön ja hankintasopimuksen mukaan:

- Toimittaja tai samaan konserniin kuuluva yhteisö ei saa tehdä asiantuntija- tai konsulttipalveluja Lahden kaupungille tai Lahti-konsernin konserniyhteisölle tai -säätiöille.
- Tilintarkastajaksi valitun tilintarkastusyhteisön tulee toimittaa Lahden tarkastustoimistolle vuosittain 15.3. mennessä selvitys edellisestä vuonna toteutuneista tytäryhtiöiden ja -säätiöiden tilintarkastuspäivien määristä ja hinnoista.
- Tilintarkastuspäivien määrät on ilmoitettu tarjouspyynnössä ja niiden ylittämiseen on saatava etukäteen tarkastuslautakunnan suostumus.

Talvea Julkishallinnon palvelut on erillisen pyynnön jälkeen toimittanut selvityksen tytäryhtiöissä toteutuneista tilintarkastuspäivistä 15.3.2022 mennessä. Selvityksen mukaan tehtyjä tilintarkastuspäiviä oli siihen mennessä toteutunut tytäryhtiöissä 173, eli käytännössä lähes kaksinkertainen määrä tarjouspyynnön ja tarjouksen määrään nähden. Eräässä tytäryhtiössä tarkastuspäiviä on tehty jopa nelinkertainen määrä tarjoukseen nähden. **Tilintarkastusyhteisö ei vastoin hankintasopimusta ole pyytänyt etukäteen tarkastuslautakunnan suostumusta tilintarkastuspäivien ylittämiseen.**

Tarkastuslautakunta toteaa, että Lahti-konsernin tilintarkastuksesta tehty tarjouspyyntöön perustuvaa hankintasopimusta ei ole noudatettu. Konserniyhtiöistä saadun palautteen mukaan tilintarkastuksen suorittamistapaan ja määrään ei ole oltu tyytyväisiä. Asiasta on saatu selvitys tilintarkastajalta. Tarkastuslautakunta ymmärtää, että tilintarkastusyhteisön vaihtuessa voi aluksi olla tarvetta jonkin verran suuremmalle työmäärälle. Tähän on kuitenkin sopimuksen mukaisesti saatava etukäteen suostumus tarkastuslautakunnalta. **Lautakunta edellyttää, että sopimusta noudatetaan.**

Arviointikertomus- havaintojen jälkiseuranta

2

Viihtyisä kaupunkiympäristö houkuttelee
Lahteen kaikenikäisiä.

2.1 Vuoden 2020 arviointikertomus

Vuoden 2020 arviointikertomus oli valtuuston käsittelyssä 10.5.2021. Valtuusto päätti tarkastuslautakunnan esityksen mukaisesti kehottaa kaupunginhallitusta ryhtymään toimenpiteisiin arviointikertomuksessa esitettyjen epäkohtien korjaamiseksi ja jatkotoimenpiteiden toteuttamiseksi. Valtuusto merkitsi 13.9.2021 kaupunginhallituksen antaman selvityksen tiedoksi.

Selvitys kokonaisuudessaan: <https://lahti-prod.oncloudos.com//kokous/2021328-22.PDF>

Jäljempänä tarkastuslautakunnan arviot kaupunginhallituksen esittämistä selvityksistä.

2.1.1 Kuntalaisten hyvinvoinnista huolehtiminen

Arviointikertomus 2020: Kuntalain 1 §:n mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia. Miten tästä veloitteesta ja työnjaon koordinoinnista Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän kanssa huolehditaan jatkossa, kun osallisuuden ja hyvinvoinnin vastuualue on päätetty lakauttaa.

Kaupunginhallituksen antaman selvityksen mukaan osallisuuden ja hyvinvoinnin vastuualueen tehtäviä siirtyi hallintosääntömuutosten myötä 1.6.2021 alkaen sivistyksen palvelualueen osallisuuden ja tiedon vastuualueelle. Vastuualueen tehtävät kuuluvat uudelle hyvinvoinnin ja vapaa-ajan lautakunnalle.

Uusi osallisuuden ja hyvinvoinnin palveluyksikkö toimii osallisuuden ja tiedon vastuualueella. Palveluyksikön tehtävänä on koordinoita hyvinvoinnin, terveyden, ehkäisevän työn ja osallisuuden edistämistyötä kaupungissa sekä yhteensovittaa toimia muiden toimijoiden kanssa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä jatketaan seudullisissa yhteistyöverkostoissa (hyvinvointikoordinaattoreiden verkosto, ehkäisevän työn verkosto, LAPE-yhteistyöryhmä, maahanmuutto ja kotouttamisen verkosto, ravitsemusterveyden edistämisen verkosto ja työllisyyden hoidon verkosto), joihin osallistutaan kaupungin eri palvelualueilta. Alueellinen hyvinvointikoordinaattori ja Päijät-Hämeen liiton hyvinvointipäällikkö kuuluvat asiantuntijajäseninä Lahden kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työryhmään.

Tarkastuslautakunta toteaa, että kuntalain 1 §:n mukaan: kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa. Kunnan on nimettävä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen vastuutahot. Lakisääteinen tehtävä hyvinvoinnin edistämisestä jää edelleen kunnille, kun hyvinvointialueet aloittava toimintansa.

Tarkastuslautakunnan näkemys on, että kaupunkilaisten hyvinvointia pyritään edistämään sirpaleisessa verkostossa, jossa on hyvin monta eri toimijaa. **Osallisuuden ja hyvinvoinnin palveluyksikkö** yrittää niukkojen resurssiensa puitteissa koordinoita toimintaa. **Kokonaisuuden hallinta on vaikeaa. Toiminnan vaikuttavuutta pitäisi päästä mittaamaan nykyistä paremmin.** Indikaattoritietoa on lautakunnan arvion mukaan niukasti käytettävissä erityisesti aikuisväestön hyvinvoinnin osalta.

2.1.2 Toiminnallisten tavoitteiden kehittäminen

Arviointikertomus 2020: Miten aiotaan kehittää talousarvion toiminnallisia tavoitteita, jotta ne kuvaisivat paremmin kaupungin tuottamia ydinpalveluja.

Kaupunginhallituksen vastauksen mukaan kaupungin strategiaa toteutetaan käytännön toimenpiteillä, jotka kirjataan vuosittain talousarvioon ja käyttösuunnitelmiin toiminnallisina tavoitteina eli strategian kärkihankkeina. Aikaisemmin käytössä olleella tavoitteiden asettamistavalla syntyi suuri määrä toisistaan irrallisia ja epäyhtenäisiä tavoitteita, jotka eivät ohjanneet toimintaa strategian mukaisesti. Nykyisessä mallissa strategiaa toteuttavat toimenpiteet kirjataan vuosittain talousarvioon toiminnallisina tavoitteina.

Talousarviokirjaan sisällytetyt toimenpiteet ja tavoitteet tarkennetaan käytännön toimenpiteiksi palvelualueiden käyttösuunnitelmissa, jotka hyväksytään päätöselimisissä toimintavuoden alussa. Toiminnallisten tavoitteiden lisäksi talousarviossa esitetään palveluja kuvaavia toiminnan tunnuslukuja. Tunnusluvut kuvaavat palvelu- ja vastuualueiden palvelujen volyyymiä ja asiakastytyvyyttä ja ne esitetään myös taloussuunnitelmavuosille

Tarkastuslautakunta toteaa, että on oikea ja kuntalain mukainen periaate johtaa vuosittaiset tavoitteet kaupungin strategiasta. Tarkastuslautakunnan näkemys on edelleen, että palvelualueet joutuvat nykyjärjestelmässä muokkaamaan omat tavoitteensa strategiaa tukeviksi. Tällöin tavoitteista tulee monilta osin kaupungin ydintehtävistä irrallisia ja käytännössä samoja palvelualueesta riippumatta. Tarkastuslautakunta edellyttää tavoitteisiin enemmän ymmärrettävyyttä, konkreettisuutta ja mitattavuutta.

Kaupunginvaltuuston 14.3.2022 hyväksymä tarkistettu strategia ja sen konkreettiset ja mitattavat tavoitteet ovat selkeä kehitysaskel parempaan suuntaan. Toivottavasti sama kehitys seuraa myös strategiasta johdettavia vuosittaisia tavoitteita.

2.1.3 Sisäisen pankin toimintaedellytykset

Arviointikertomus 2020: Selvitetään, onko sisäisen pankin toiminnan jatkamiselle enää edellytyksiä sekä lain edellyttämien vakuuksien vaatiminen tytäryhteisöiltä. Lisäksi on selvítettävä, onko konsernitililimiittien vielä nostamatta oleviin osuuksiin vaadittava lain edellyttämät vakuudet.

Kaupunginhallituksen selvityksen mukaan sisäisen pankin toiminnan tarkoituksena on turvata kaupunkikonsernin maksuvalmius kaikissa tilanteissa mahdollisimman edullisesti, taata tytäryhtiöiden rahoituksen saatavuus, varmistaa saavutetun rahoitusaseman säilyminen sekä vastata konsernin rahoitusriskien hallinnasta. Toiminnan tavoitteena on tasapainottaa kaupunkikonsernin sisäinen rahan tarve ja rahan tarjonta, alentaa konsernin rahoituskustannuksia sekä lisätä sijoitustuottoja. Rahoitusriskien hallinnan tavoitteena on koordinoita ja keskitetysti hallita kaupunkikonsernissa esiintyviä rahoitusriskejä. Keskitetyn rahoitushallinnon periaatteet ja tavoitteet sisältyvät Lahden kaupungin rahoitus- ja sijoitusperiaatteisiin ja ne ovat pysyneet pääpiirteissään samoina sisäisen pankin perustamisesta lähtien.

Annetussa vastauksessa todetaan, että sisäinen pankki on pelkkää antolainauslaajempi kokonaisuus. Se on toimintamalli ja kaupungin työväline toteuttaa ja kantaa sille kuuluvia omistajan vastuita. Keskitetysti hoidettuna rahoitushallinto tukee kaupungin määrittämiä omistajuuden periaatteita, palvelee konsernin kokonaisuutta ja tuottaa myös koko konsernille sekä taloudellisia että toiminnallisia hyötyjä.

Konsernipalvelut on keväällä 2021 aikana valmistellut kaupungille vakuuspolitiikkaa ja päivitettyjä sisäisen pankin toiminnan periaatteita, jotka tullaan esittelemään päätöksentekijöille syksyn 2021 kuluessa. Uusien periaatteiden mukaan tytäryhteisöille suositellaan rahoituksen hankkimista ensisijaisesti ulkoiselta rahoittajalta. Jos tytäryhteisö ei saisi rahoitusta järjestettyä ulkoisen rahoittajan kanssa, voisi sisäinen pankki siinä tapauksessa rahoittaa yhteisöä, mikäli se on kaupunkikonserninkokonaisedun ja omistajastrategian nimissä perusteltua. Kaupunki edellyttää lainoille riittävän kattavat vakuudet.

Vastauksessa todetaan, että lain edellyttämien vakuuden vaatiminen päivittäin vaihtuvan, käyttämättä tai nostamatta olevan konsernitilin luottolimiitin osuudelle on mahdotonta. Kaupunki tulee ehdottamaan päivitettyissä sisäisen pankin periaatteissa, että tytäryhteisö asettaa vakuuden koko limiitin määrälle. Vakuus vaaditaan vasta lain voimaantulon jälkeen uusille myönnettäville limiiteille tai erääntyville, uusittaville limiiteille.

Konsernipalveluilta pyydetyn lisäselvityksen mukaan sisäisen pankin uusia toimintaperiaatteita ei saatu vastauksesta poiketen päätöksentekoon viime vuoden puolella. Käytännössä uutta periaatetta on kuitenkin jo sovellettu muutamien suurimpien tytäryhteisöjen kohdalla, ja nämä hankkivat rahoituksensa ulkoiselta rahoittajalta. Sisäisen pankin periaatteet sisältyvät Lahden kaupungin rahoitus- ja sijoitusperiaatteisiin, jotka tulevat päätöksentekoon keväällä 2022 aikana.

Tarkastuslautakunta pitää annettua vastausta tyydyttävänä. Sisäisen pankin toiminnan jatkamista pidetään kaupunginhallituksen antamassa vastauksessa edelleen perusteltuna ja volyyimihyötyjä tuovana järjestelyinä. Vakuuksien vaatimista edellyttää jatkossa laki. Sisäisen pankin toimintaperiaatteita ollaan saadun selvityksen mukaan tarkistamassa siten, että vakuus vaaditaan jatkossa myös konsernilimiittien nostamattoman määrän osalta.

2.1.4 Konserniohjeiden täsmentämistarpeet

Arviointikertomus 2020: Selvitetään konserniohjeiden täsmentämistarpeet kuntakonsernin kokonaisedun, tytäryhteisöjen tasapuolisen kohtelun ja niiden pidemmän aikavälin toimintaedellytysten turvaamiseksi.

Kaupunginhallituksen antamassa vastauksessa todetaan, että Lahden kaupunginvaltuusto on hyväksynyt voimassa olevan konserniohjeen, mutta ”hyvä hallinto- ja johtamistapa” -ohjetta ei olla perinteisesti liitetty osaksi konserniohjetta. Ohje on ollut kaupunginhallituksen hyväksymä dokumentti. Sitä on päivitetty konserniohjeen kanssa samassa aikataulussa. Seuraavan päivituksen yhteydessä ”hyvä hallinto- ja johtamistapa”- ohje tullaan liittämään osaksi konserniohjetta. Nämä tullaan päivittämään 31.5.2022 mennessä.

Vastauksen mukaan tällä merkittävällä muutoksella varmistetaan tytäryhtiöiden toimintaedellytykset pitkällä aikavälillä ja saadaan toimintaan ennustettavuutta sekä vastuullisuutta. Lisäksi muutoksella turvataan kuntalaissa omistajaohjaukselle säädetty velvollisuus huolehtia siitä, että kunnan tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus.

Kaupunginhallituksen vastauksessa pidetään konserniohjeen päivitystä merkittävänä muutoksena tytäryhtiöiden toimintaedellytysten varmistamiseksi. Hiljattain on erityisesti Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy joutunut toistuvasti yt-neuvotteluihin, kun Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän ateriapalvelujen kilpailutuksen johdosta palvelutuotanto siirtyi toiselle yritykselle vuoden 2022 alusta lukien.

Kaupunginvaltuustossa oli joulukuussa 2021 hyväksyttävänä ”Lahti- konsernin omistajaohjauksen periaatteet”. Niissä todetaan mm: *Omistajaohjauksella varmistetaan, että kunnan tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus.* Hyvinvointiyhtymä kilpailutti ateriatuotantonsa, mikä saattoi kuntayhtymän ja kaupungin yhteisesti omistaman tytäryhtiön vaikeuksiin. Kilpailutuksessa hinnan painoarvoksi oli määritelty 80 %. Voittanut tarjous oli 10 milj. euroa vuodessa, kun Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy:n tarjous oli 11,7 milj. euroa. Kaupungin tytäryhtiön näkökulmasta voittanut tarjous oli karsittu, eikä sisältänyt esim. kalliita uusimistarpeissa olevia lämpövaunuja. Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan palveluntuottajan vaihduttua oli ruokahuollossa käynnistymisongelmia.

Lahden kaupungin omistajaohjauksen periaatteisiin sisältyy myös kohta: *Kaupunki ei toimi toimialoilla, joilla on toimivat markkinat, ellei omistukselle ole strategisia perusteita. Liiketoimintaa harjoitetaan siten, että turvataan tasapuoliset kilpailuedellytykset eli kilpailu-neutraali teetti julkisen ja yksityisen elinkeinotoiminnan välillä.*

Lahden kaupunki on vuosien saatossa perustanut useita tytäryhtiöitä, jotka ovat nopeasti joutuneet kovaan kilpailutilanteeseen toimivilla markkinoilla. Kaupungin vähentäessä ostoja omilta yhtiöiltä kilpailutuksen seurauksena ovat yhtiöt ajautuneet vaikeuksiin ja lopulta selvitystilaan. Tällaisia yhtiöitä ovat olleet mm. LK Kiinteistöpalvelut Oy ja Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, ettei tytäryhtiöiden toimintaedellytyksiä heikennetä omistajan omilla toimenpiteillä. Lautakunta katsoo myös, että tarjouskilpailujen ehtojen tulee olla nykyistä selkeämmät. Tytäryhtiöiden tulee tarvittaessa käyttää ulkopuolista osaamista tarjouspyyntöjen laadinnassa.

On arvioitava myös sitä, onko omistajapolitiikka ollut tasapuolista. Työterveys Wellamo Oy on esittänyt tytäryhtiön perustamista yritysten työterveyspalvelujen tuottamista varten. Lahden konserni- ja tilajaostossa asia oli esillä 15.3.2021. Tuolloin päätösesityksenä oli, ettei lupaa tytäryhtiön perustamiseen myönnetä. Asian käsittely päätettiin siirtää kaupunginhallitukselle. Käsittely jatkui konserni- ja tilajaostossa 21.3.2022. Uusi käänne oli, että jaostolle esitettiin yhtiön myyntiä ja työterveyspalvelujen ostamista kilpailutuksen pohjalta. Konserni- ja tilajaosto päätti kuitenkin äänestyksen jälkeen, että Lahden kaupungin osalta Työterveys Wellamon omistus säilytetään nykyisellään ja palveluiden ostamista omalle henkilöstölle in-house periaatteella jatketaan. Jaoston päätöksessä Lahden kaupunki esitti muille omistajille, että yhtiön toimintaa jatketaan yhteisenä in-house asemassa olevana yhtiönä ja että yhtiölle myönnetään oikeus tytäryhtiön perustamiseen markkinaehtoisuutta varten. Asian käsittely jatkui 4.4.2022 kaupunginhallituksessa, joka päätti puolestaan äänestyksen jälkeen esittää valtuustolle omistussuuden myyntiä. Lopullisen päätöksen asiassa teki kaupunginvaltuusto 25.4.2022. Valtuusto päätti äänin 31–28, että Lahden kaupunki myy omistussuutensa 59,6 prosenttia Työterveys Wellamo Oy:stä.

Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy puolestaan sai kaupungin konserni- ja tilajaostolta 21.9.2020 luvan tytäryhtiön perustamiseen. Yhtiö perusti markkinoilla toimivan tytäryhtiön, Ateriasisko Oy:n, jonka toiminta käynnistyi 1.4.2021.

Tarkastuslautakunta tähdentää konserniyhteisöjen tasapuolista kohtelua ja sitä, että jatkossa tarkoin harkitaan uusien yhtiöiden perustamista toimialoilla, joilla on kilpailua ja toimivat markkinat.

3.1 Yleistä

Kuntastrategia on **valtuuston merkittävin ohjausväline kunnan johtamisessa**. Siinä päätetään kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntalakisä koskevan hallituksen esityksen (HE 268/2014) mukaan strategiassa tulee **aiempaa käytäntöä selvemmin ottaa huomioon kunnan taloudelliset realiteetit ja kehitysnäkymät**. Kuntastrategian tulee ohjata kunnan taloussuunnittelua. Kuntalain mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa, sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla.

Vuonna 2021 oli voimassa kaupunginvaltuuston 14.5.2018 hyväksymä Lahden kaupunkistrategia 2030. Strategian arvoja ovat avoimesti, vastuullisesti ja yhdessä. Strategian toteuttamisen operatiivista johtamista tukevat kolme muutosohjelmaa:

1. Elinvoima, jossa on kuusi alakohtaa.
2. Uudistuminen, jossa on neljä alakohtaa.
3. Yhteisöllisyyden muutos 2022, jossa on neljä alakohtaa.

Strategian perustavoitteiden toteutumista seurataan strategisilla mittareilla, jotka kuvaavat kehityksen suuntaa yleisellä tasolla. Mittareiden toteumasta raportoidaan vuosittain toimintakertomuksessa.

Strategisten mittareiden toteumaraportoinnissa positiivista kehitystä on ilmoitettu olevan seuraavien mittareiden osalta:

- jatko-opintopaikkojen määrä lisääntynyt
- nuorisotyöttömyys vähentynyt
- työttömyys yleisesti vähentynyt
- uusien yritysten määrä lisääntynyt
- arvosana kunnan elinkeinopolitiikasta parantunut
- kasvihuonepäästöjen määrä vähentynyt
- tapahtumien määrä lisääntynyt
- alueen vesistöjen kunto kohentunut
- tyytyväisyys kuntapalveluihin lisääntynyt
- investointien tulorahoituksen osuus kasvanut
- kokemus hyvästä terveydentilasta lisääntynyt
- kaupungin työntekijöiden työhyvinvointi parantunut

Negatiivista kehitystä on raportoitu seuraavien mittareiden osalta:

- 16–29-vuotiaiden osuus kaupungin väestöstä vähentynyt
- ilman 2. asteen koulutusta olevien 20–24-vuotiaiden osuus on lisääntynyt verokkikaupunkeihin nähden
- työllisyysaste ei ole noussut odotetusti
- keskustan elinvoimaluku ei ole noussut odotetusti
- esimiestyössä ei ole kannustettu kokeilemaan ja etsimään sujuvampia toimintatapoja
- kunnan viestinnän ja tiedottamisen on koettu heikentyneen
- perusopetus 8. ja 9. luokkalaisissa, lukiolaisissa ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoissa on aiempaa enemmän nuoria, joilla ei ole yhtään läheistä ystävää
- yhä useampi 65 vuotta täyttänyt tuntee itsensä yksinäiseksi
- yhä useampi perusopetuksen 8. ja 9. luokkalainen, lukiolainen tai ammatillisen oppilaitoksen opiskelija kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi

- aktiivisesti yhteisöjen toimintaan osallistuvien määrä on vähentynyt
- turvallinen olo koulussa 3–10 luokilla on vähentynyt
- nuoret 3–10 luokkalaiset kokevat, että heillä on entistä vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskeviin asioihin

Muiden mittareiden osalta tilanne on raportoinnin mukaan säilynyt ennallaan.

Kaupungin toiminnan strategialähtöisyys pyritään varmistamaan siten, että talousarvio ja siihen kirjattavat toiminnalliset tavoitteet (strategian kärkihankkeet) kytketään kiinteästi kaupungin strategiaan. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan tässä ei ole kaikilta osin onnistuttu. Tavoiteasettelun strategialähtöisyys on johtanut siihen, että **kaupungin palvelutuotannon ydintehtäviä konkreettisesti koskevia tavoitteita on liian vähän.**

3.2 Lahti, Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021

Strategian visiona vuoteen 2030 on, että Lahti on rohkea ympäristökaupunki. Tätä visiota tuki erinomaisesti Lahden kaupungin merkkivuosi Euroopan ympäristöpääkaupunkina vuonna 2021. Lahti voitti ensimmäisenä suomalaisena kaupunkina Euroopan komission myöntämän European Green Capital Award -palkinnon. Euroopan ympäristöpääkaupunki -nimitys on Euroopan komission tunnustus kaupungeille, jotka ovat ympäristötoiminnan edelläkävijöitä, toimivat esimerkkeinä muille kaupungeille sekä kehittävät innovatiivisia ratkaisuja ympäristöhaasteisiin. Tunnustus myönnettiin Lahdelle pitkäjänteisen ympäristötyön tuloksena. Lahtea ennen tunnustuksen on saanut 11 eurooppalaisia kaupunkia, viimeksi pääkaupungit Lissabon ja Oslo.

Lahden johdonmukainen tie Euroopan ympäristöpääkaupungiksi alkoi jo 1980-luvulla, kun Vesijärvi I -projekti käynnistyi. Vesijärvi onkin pitkäjänteisellä työllä saatu parempaan kuntoon. Muita merkittäviä ympäristötekoja vuosien varrella ovat olleet mm. yhdyskuntajätteiden käsittely siten, että nykyisin jo lähes 100 % jätteestä saadaan hyötykäyttöön. Kaupungin energiaratkaisuilla on ollut keskeinen merkitys päästöjen vähentämisessä. Kivihiilen polton lopettaminen vuonna 2019 oli käännteentekevä muutos, mihin muut kaupungit ovat vasta pyrkimässä.

Ympäristöpääkaupunkivuoden tuomaa näkyvyyttä on tarkoitus hyödyntää tulevana vuosina.

Hyötyjä on nähty mm. seuraavasti:

- Lahden kansainvälinen medianäkyvyys on ollut vuoden aikana mittavaa
- Lahden maine on vahvistunut
- Lahti on entistä kiinnostavampi hankekumppanina: uudet rahoitusmahdollisuudet
- Lahden kiinnostavuus yritysten sijoittumispaikkana on kasvanut, uudet työpaikat
- Lahtelaiset ovat kaupungistaan ylpeitä
- Lahden ympäristötavoitteet ovat kirkastuneet yhteistyössä yrityskumppaneiden kanssa

Kaupunginhallitus päätti 2.3.2020 perustaa Kestävä Lahti -säätiön hoitamaan vuoden 2021 Euroopan ympäristöpääkaupunki -tittelistä aiheutuvia tehtäviä. Lahden kaupungin, ympäristökuntien ja Hämeen kauppakamarin perustama määräaikainen säätiö on vastannut hankkeen suunnittelusta, toiminnasta ja taloudesta sekä koonnut yhteen ympäristöpääkaupunkivuoden keskeiset yhteistyökumppanit. Säätiön hallituksen puheenjohtajana toimi aiemmin mm. EU komissaarina ja Suomen Pankin pääjohtajana toiminut Erkki Liikanen. Säätiön johtajana toimi Milla Bruneau. Säätiön palveluksessa on toiminta-aikanaan ollut kaikkiaan noin 25 eri henkilöä. Heistä suurin osa on toiminut viestinnän ja tapahtumatuotannon tehtävissä. Osa henkilöstöstä oli harjoittelijoita.

Säätiön perustajat ja hallituksessa vaikuttaneet yhteisöt halusivat varmistaa vuonna 2021 tehtyjen toimien jatkuvuuden valiten säätiölle uuden hallituksen. Säätiön toiminnan keskiössä ovat jatkuvuustyön lisäksi mm. Päijät-Hämeen kuntien välisen yhteistyön vahvistaminen ja yritysyhteistyön tiivistäminen. Säätiön toimintaa varten uudelle hallituskaudelle ei saatujen selvitysten mukaan tarvita lisärahoitusta eikä kokoaikaista henkilökuntaa. Kaupunginhallitus on 28.3.2022 nimennyt neljä jäsentä Kestävä Lahti -säätiön hallitukseen toimikaudelle 2.4.2022–1.4.2024. Lisäksi kaupunginhallitus toivoi, että uusi hallitus laatisi Kestävä Lahti -säätiölle toimintasuunnitelman kaudelle 2022–2024 ja osallistuisi yhdessä Lahden kaupungin ja muiden toimijoiden kanssa kaupunginhallituksessa 13.12.2021 hyväksytyyn ympäristöpääkaupunkivuoden hyödyntämissuunnitelman toteuttamiseen.

Kaupunginhallitus merkitsi 4.4.2022 tiedokseen EU komissiolle toimitettavan Euroopan ympäristöpääkaupunki 2021-raportin, vaikutusten arvioinnin ja mediaseurannan raportin. Vaikutusten arvioinnin suoritti ulkopuolinen konsultti Afry Finland Oy. Tässä raportissaan konsulttiyhtiö toteaa mm. että

- Hanke onnistui edistämään kestävän kehityksen tavoitteita ja saavutti varsin monta hankkeelle asetettua tavoitetta.
- Talous- ja hallintovaikutusten osalta hanke on tuonut kaupunkiin työpaikkoja ja kasvunäkymiä.
- Vuosi on tiivistänyt yhteistyötä Päijät-Hämeen kuntien ja kuntien kesken.
- Viestintä oli monipuolista ja useita eri viestinnän keinoja hyödynnettiin. Paikallisessa ja kansainvälisessä näkyvyydessä onnistuttiin parhaiten, mutta kansallisesti näkyvyys olisi voinut olla suurempaa.
- Tavoitteelta parhaat ympäristöratkaisut kestäviin kaupunkeihin odotettiin enemmän kuin mitä vuoden aikana ehdittiin saada aikaan.

Koronapandemia toi merkittäviä epävarmuustekijöitä tapahtumien järjestämiseen, kun ihmisten liikkuvuus oli rajoitettua. Useita fyysisiksi suunniteltuja tapahtumia on ollut välttämätöntä muuttaa hybridi- ja virtuaalituotannoiksi. Olosuhteet huomioiden tapahtumajärjestelyt onnistuivat hyvin. Lahti oli vuoden 2021 valtakunnallisissa kongressitilastoissa heti toisena Helsingin jälkeen. Vuoden päätapahtumat keräsivät yli 64 000 osallistujaa yli 40 eri maasta. Kumppanitapahtumat puolestaan keräsivät yhteensä 260 000 osallistujaa.

Ympäristöpääkaupunkivuosi lisäsi selkeästi Lahden uutisointia ympäristöaiheiden yhteydessä. Vuoden 2020 verrattuna ympäristöaiheellisen uutisoinnin määrä kaksinkertaistui vuonna 2021. Selvityksen mukaan Lahti sai medianäkyvyyttä 56 eri maassa. Ympäristöpääkaupunki Lahdesta julkaistiin yli 2 200 artikkelia eri medioissa. Medianäkyvyyden potentiaalinen tavoitettavuus oli 4,5 miljardia henkilöä. Iso osa ympäristöpääkaupungin näkyvyydestä tuli teemavuoden viestintä ja markkinointikampanjoista. Esimerkiksi vuoden käynnistäneistä kaupunkisuksista kirjoitettiin 147 artikkelia. Helsingin Kansalaistorille 6.–15.8.2021 pystytetty jääteos muistutti ilmastonmuutoksen uhkista ja siitä, miten vedenpinta nousee ilmastonmuutoksen seurauksena.

Sulavat jääpylväät, infografiikka ja paviljonki tutustuttivat tärkeisiin faktoihin ilmastonmuutoksesta Helsingin Kansalaistorilla elokuussa 2021.

Ympäristöpääkaupunkivuoden kustannukset olivat 6,9 milj. euroa jakautuen vuosille 2019–2022.

Kulurakenne oli seuraava:

– henkilöstö-, hallinto- ja asiantuntijapalvelut, jatkuvuustyö	33 % (2 241 000 €)
– ohjelmatoteutus, projektirahoitus	36 % (2 497 000 €)
– viestintä, kaupunkinäkyvyys, vierailut, konserniyhteistyö	31 % (2 170 000 €)

Ympäristöpääkaupunkivuoden rahoitus jakautui seuraavasti:

Lahden kaupunki	43 % (2 966 000 €)
ympäristöministeriö	43 % (3 000 000 €)
EU komissio	6 % (402 000 €)
yksityissektori	8 % (540 000 €)

Ympäristökaupunkivuosi mahdollisti projektien, ympäristöinnovaatioiden ja tapahtumien toteuttamisen Päijät-Hämeessä. Projektirahoitusta myönnettiin 86 projektille ja tapahtumalle yhteensä 1,17 milj. euron verran. Tukea myönnettiin hankkeisiin, jotka esim. edistivät luonnon- ja vesistöjen suojelua, lisäsivät materiaalien ja raaka-aineiden uusiokäyttöä sekä vahvistivat kaupunkilaisten valmiuksia elää hiilineutraalia elämää.

Ympäristöpääkaupunkivuosi vahvisti myönteistä Lahti-kuvaa kaupunkilaisten keskuudessa. Helmikuussa 2022 tehdyn mainetutkimuksen mukaan:

- 97 % lahtelaisista oli tietoisia ympäristöpääkaupunkivuodesta
- 70 % kaupunkilaisista oli kuullut ympäristöpääkaupunkivuodesta mediasta.
- 55 % kaupunkilaisista koki, että vuosi muutti mielikuvia Lahdesta myönteisemmäksi

Ympäristöpääkaupunkivuodella on epäilemättä ollut osuutta myös Lahden kaupungille tullessiin yllättäviin tunnustuksiin. Yhdysvaltain uutiskanava CNN listasi 22 hienointa matkailukohdetta maailmassa. Lahden kaupunki on näiden joukossa. Unelmalomakohteita Lahden lisäksi on esimerkiksi Antigua ja Barbuda Karibianmerellä, Guinea-Bissaun Bissagossaaret, Ranskan Dijon, Gabonin kansallispuistot, Chile, Penangin paratiisisaaret Malesiassa ja Cape Bretonin saari Kanadan Nova Scotiassa.

Lahti valittiin myös Euroopan parhaiden matkakohteiden joukkoon European Best Destinations -matkailusivuston yleisöäänestyksessä. Äänestykseen valittiin 20 parasta matkailukohdetta 400 eurooppalaisen matkailukohteen joukosta. Äänestyksessä Lahden seutu sai yhdeksänneksi eniten ääniä. Lahden seutu valittiin myös Euroopan parhaaksi kestävä matkailun kohteeksi.

Tarkastuslautakunta arvioi, että Lahti onnistui erinomaisesti niissä tavoitteissa, joita ympäristöpääkaupunkivuodelle oli asetettu. Koronapandemiasta huolimatta saavutettiin merkittävästi kansainvälistä medianäkyvyyttä sekä edistettiin kestävä kehityksen tavoitteita. Tärkeintä on, että ympäristöpääkaupunkivuodella on pitkälle ulottuvia vaikutuksia. Kestävä Lahti -säätö suoriutui hyvin hankkeen käytännön toteuttamisesta. Säätötoimintaa on päätetty jatkaa 1.4.2024 saakka.

Ympäristöpääkaupunkivuoden ansiosta Lahden kaupungin maine kasvoi hyvällä tavalla niin kansallisesti kuin myös kansainvälisesti. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan Lahden saavuttamat yllättävät sijoitukset kansainvälisissä luokituksissa olivat pitkälti ympäristöpääkaupunkivuoden tuoman positiivisen maineen ansiota.

3.3. Hiilineutraali Lahti vuoteen 2025 mennessä

Kesäkuussa 2015 voimaan tullut ilmastolaki on ensimmäinen kansallinen säädös, jossa määritellään yleisesti Suomen ilmastopolitiikan pitkän aikavälin suuntaviivat sekä säädetään ilmastopolitiikan suunnittelujärjestelmästä. Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen uudeksi ilmastolaiksi maaliskuussa 2022. Lain tavoite on varmistaa Suomen hiilineutraalisuus vuoteen 2035 mennessä, jolloin hiilidioksidipäästöjen ja hiilidioksidia sitovien nielujen tulisi olla samalla tasolla. Tämä tarkoittaa, että päästöjä tulee vähentää vuoteen 2030 mennessä 60 prosenttia vuoden 1990 tasosta. Uusi ilmastolaki velvoittaisi myös kuntia.

Lahden kaupunki tähtää hiilineutraaliksi vuoteen 2025 mennessä. Lahti on tässä kymmenen vuotta kansallista tavoitetta edellä. Strategisena tavoitteena on, että Lahden asukaskohtaiset kasvihuonekaasupäästöt vähentyvät 80 prosenttia vuoden 1990 tasosta vuoteen 2025 mennessä. Strategisten mittareiden seurantaraportin mukaan tästä tavoitteesta on saavutettu 70 prosenttia vuoteen 2020 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen vaatii lukuisia toimenpiteitä ja kaupunkilaisten sitoutumista. Yksittäisistä toimenpiteistä merkittävin on ollut Kymijärvi 1 -hiilivoimalaitoksen käytön lopettaminen vuonna 2019 ja kivihiilen korvaaminen uudessa voimalaitoksessa biopolttoaineella.

Energiantuotanto aiheutti vielä vuonna 2019 yli puolet Lahden alueen päästöistä. Nyt suurin päästölähde on liikenne. Kestävä kaupunkiliikunnan ohjelma eli SUMP (Sustainable Urban Mobility Plan) on Euroopan komission ohjeistukseen perustuva ja kaupunkiliikunnan osalta Lahden kaupungin strategiaa toteuttava toimenpideohjelma, jonka avulla kaupunki ohjaa ja kannustaa siirtymään kohti kestävämpiä liikkumismuotoja. Vuoteen 2030 mennessä tavoitteena on kasvattaa kestävien kulkumuotojen osuutta yli puoleen kaikista matkoista. Lahti pyrkii vähentämään liikenteen päästöjä samalla, kun

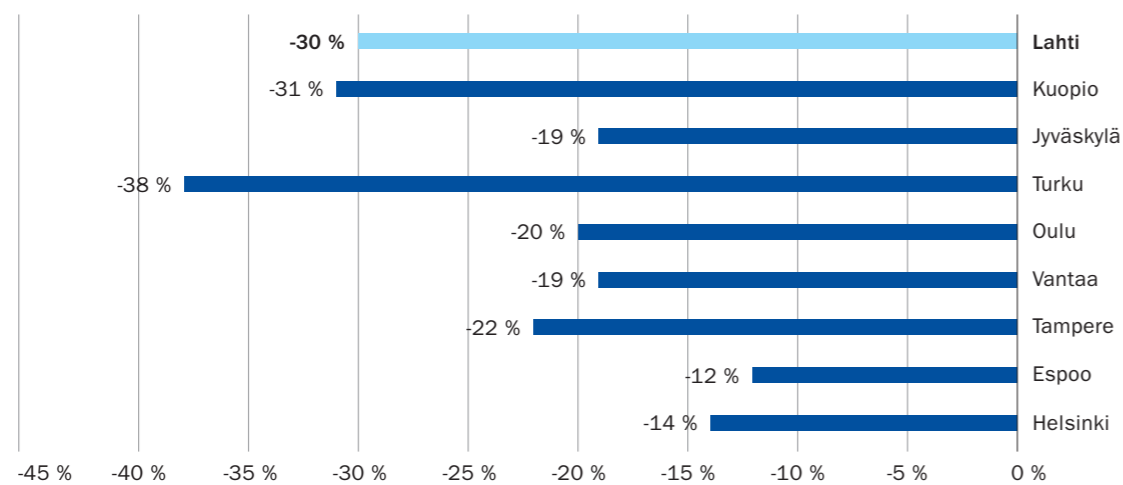
liikkumista tehdään kaupunkilaisille sujuvammaksi. Kaupunki esimerkiksi parantaa joukkoliikenteen houkuttelevuutta ja sujuvuutta, lisää sähkön ja biokaasun käyttöä joukkoliikenteessä ja yksityisautoliikenteessä sekä parantaa kevyen liikenteen verkostoa. Lahdessa asukkaita on houkuteltu ilmastotekoihin esimerkiksi kännyköihin ladattavalla CitiCAP-sovelluksella, jossa oman auton kotiin jättämisellä voi säästää selvää rahaa henkilökohtaisen päästökaupan kautta.

Kuten seuraavasta yhdeksän suurimman kaupungin vertailusta ilmenee, on Lahti asettanut kaikkien kunnianhimoisimman tavoitteen hiilineutraaliuden saavuttamiselle.

	Hiilineutraaliuden tavoitevuosi	Tavoite ilmaistu
Helsinki	2030	Kaupunkistrategia 13.10.2021
Espoo	2030	Kaupunkistrategia 25.10.2021
Tampere	2030	Kaupunkistrategia 5.11.2021
Vantaa	2030	Kaupunkistrategia 31.1.2022
Oulu	2035	Kaupunkistrategia 31.1.2022
Turku	2029	Kaupunkistrategia 14.2.2022
Jyväskylä	2030	Kaupunkistrategia 21.2.2022
Kuopio	2030	Ilmastopoliittinen ohjelma 2020–2030 KV 7.9.2020
Lahti	2025	Kaupunkistrategia 14.3.2022

Seuraavassa kuviossa on esitetty yhdeksän suurimman kaupungin kasvihuonepäästöjen muutos vuosina 2005–2019. Kokonaispäästöjen väheneminen on tarkasteluvälillä ollut suhteellisesti suurin Turussa, Kuopiossa ja Lahdessa ja alhaisin Espoossa, Helsingissä, Vantaalla sekä Jyväskylässä. Kaikkien Suomen kuntien päästöjen kokonaisvähennys oli 21 prosenttia kyseisellä ajanjaksolla.

Muutos kokonaispäästöissä 2005–2019

■ Muutos kokonaispäästöissä 2005–2019

Hiilineutraalisuustavoite on keskeisessä osassa myös Lahden ja valtion solmimassa innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimuksessa vuosille 2021–2027, jonka kaupunginhallitus hyväksyi 25.1.2021. Lahden kaupunkiseudun sopimuksen kärkiteemoja ovat kaupunkien hiilineutraali kiertotalous sekä kansainvälinen urheiluliiketoiminta. Sopimus takaa Lahden seudulle valtion ja EU-kehittämisrahoitusta näihin teemoihin sopimuskauden ajan. Osana sopimusta Lahti käynnistää hiilineutraalin rakentamisen kehityskeskukseen, jonka tavoitteena on synnyttää kansainvälisesti merkittäviä innovaatioita vähähiilisessä rakentamisessa korkeakoulujen, yritysten ja julkisen sektorin yhteistyössä.

Varautuminen toimintaympäristön muutoksiin

Venäjän hyökkäys Ukrainaan helmikuussa 2022 vaikuttaa koko maailman sekä myös Lahden kaupungin talouteen. Sodalla ei tässä vaiheessa näyttäisi olevan vaikutusta kaupungin päästötavoitteisiin, joskin asiat voivat kehittyä nopeasti odottamattomaan suuntaan. Tilanteella on ollut jo vaikutusta mm. kaupunkikonsernin hankintapolitiikkaan. Lahti Energia Oy:ltä pyydettiin tilannekatsausta sodan vaikutuksista polttoaineen hankintaan.

Suomeen tuotavasta maakaasusta suurin osa tulee tällä hetkellä Venäjältä. Toinen tuontikanava on Lietuan Klaipedassa oleva LNG-terminaali, josta on putkiyhteys Baltian läpi vuonna 2020 käyttöön otetun Balticconnector -yhdysputken kautta Suomen maakaasuverkkoon. Se ei riitä kattamaan koko Suomen kulutusta, jos Venäjän yhteydet Imatralta tai Baltian maissa eivät ole käytettävissä.

Lahti Energialla on omilla käyttökohteissaan mahdollisuus käyttää maakaasun sijaan kevyttä polttoöljyä Kymijärvi 2:n ns. puhtaaksi polttoöljyä lukuun ottamatta. Maakaasun ja öljyn osuus kokonaispolttoainekäytöstä on kuitenkin pieni. Vuonna 2020 se jäi noin viiteen prosenttiin ja viime vuonna kylmemmästä säästä johtuen noin kymmeneen prosenttiin. Jos maakaasun tuonti Venäjältä loppuu, maakaasua riittää edelleen käyttöön myös Suomessa. Järjestelmävastaava siirtoverkonhaltija Gasgrid pyrkii tällöin kaupallisilla keinoilla ohjaamaan kulutusta siten, että kaikki kulutus mikä vaan voidaan siirtää öljylle tai muulle vaihtoehdoiselle polttoaineelle tapahtuu ja kaasua käyttävät vain ne, joilla ei ole vaihtoehtoja.

Öljyä Lahti Energia ei ole käyttänyt yli 10 vuoteen ennen viime vuoden loppua. Marraskuussa 2021 yhtiö teki öljyn hankintasopimukset Nesteen ja Teboilin kanssa maakaasun hinnan nousemista erittäin korkealle. Teboilin toimitussopimus irtisanottiin 28.2.2022 ja nyt kaikki öljy hankitaan Nesteen kautta. Talvikauden päätyttyä ei öljyä enää käytetä. Pakkasraja varavoimailojen käytölle on noin -10 C.

Lahti Energian käyttämästä puuhakkeesta noin 10–15 prosenttia on tuotu Venäjältä. Yhtiö on irtisanonut Venäjän tuontiin perustuvat sopimukset 28.2.2022. Kotimaisen puun kysyntä tuonin loppuessa kasvaa ja tämä näkyy luonnollisesti markkinoilla. Lahti Energia on onnistunut sopimuksin varmistamaan merkittävän osan tulevan talven polttoaineista. Puuttuva määrä saadaan hankittua, mutta hinnan nousupainetta on markkinoilla. Puuta sinänsä riittää ja ääritapauksessa yhtiö voi käyttää selluhaketta. Yhtiö on varmuuden vuoksi hankkimassa myös palaturvetta pienemmän määrän turvaamaan ensi talven polttoainehuoltoa.

Tarkastuslautakunnan arvio on, että Lahti voi perustellusti olla ylpeä saavutuksista kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisessä. Lahti pyrkii olemaan Suomen ensimmäinen hiilineutraali kaupunki jo vuonna 2025. Lautakunnan mielestä tähän on hyvät mahdollisuudet. Kaupunkilaiset ovat sisäistäneet asian merkityksen ja yhteisen tavoitteen saavuttaminen koetaan tärkeäksi.

Lautakunta antaa tunnustusta kaupungissa tehdyille energiaratkaisuille ja Lahti Energia Oy:lle siitä, että kaupungin energiatuotannossa on varauduttu hyvin mahdollisiin kriiseihin. Tuotanto ei ole yhden polttoaineen varassa ja yhtiö pystyy hankkimaan polttoaineet pitkälti kotimarkkinoilta.

Tavoitteiden toteutumisen ja toiminnan arvioiminen

4

Lähteen monitoimitalon keskusaukio sykkii elämää.

4.1 Konsernihallinto

Konsernihallinnolla oli yhteensä 24 toiminnallista tavoitetta, joista tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutui 15, jäi toteutumatta kahdeksan ja osittain toteutui yksi.

Arviointi kärkihankkeiden tavoitteiden toteutumisesta	Kyllä	Ei	Osittain
KONSERNIHALLINTO			
1: EUROOPAN YMPÄRISTÖPÄÄKAUPUNKI			
Vähintään kolme ympäristötietoisuutta ja osallistavaa toimenpidettä jokaisella palvelualueella	X		
Tuodaan ilmastojohtaminen osaksi johtamisjärjestelmää	X		
2: LAHTI OPISKELU- JA TIEDEKAUPUNKI			
TEM:n kanssa solmitun ekosysteemisopimuksen toteutus käynnistetty	X		
Tuettujen hankkeiden euromäärä; tavoite ulkoinen rahoitus 500 000 euroa.		X	
Start-up-centeriin sijoittuu 30 yritystiimiä vuonna 2021	X		
Toteutetaan yliopistokaupunki Lahti -viestintäkampanja.	X		
2.0 versio syksyn uusille korkeakouluopiskelijoille suunnattavasta Taste student life in Lahti -opiskelijakirjasesta on toteutettu ja palaute kerätty opiskelijoilta ja yrityksiltä			X
Yritys-hunter-tiimin toiminnan (LAB/SALPAUS/LUT) konkretisointi ja käynnistäminen yhdessä oppilaitosten kanssa opiskelijoiden ja valmistuvien työllistymistä tukeväksi sekä harjoittelu- ja opinnäytetyöpaikkojen löytämiseksi alueelta, Yritys-hunter-toiminta on käynnistynyt	X		
Urakoiduttamöpalvelut valmistuville opiskelijoille on käynnistetty	X		
Toimiva kaupunkitasoinen oppimis- ja harjoittelijapolku. Viisi harjoittelijaa ja viisi opinnäytetyöntekijää konsernihallinnossa.		X	
3. TYÖLLISYYDEN KUNTAKOKEILU			
Kuntakokeiluorganisaation toiminta on alkanut. Henkilöstö ja työnhakija-asiakkaat ovat siirtyneet kuntakokeiluun.	X		
Starttirahan avulla käynnistyneiden uusien yritysten määrä kasvaa		X	
Palkkatuella työllistyneiden henkilöiden määrä kasvaa	X		
Työttömien työnhakijoiden virta yli 3 kk ja yli 6 kk työttömyyteen vähenee		X	
Eri työvoimapalveluissa aloittaneiden työttömien työnhakijoiden määrä työttömien kokonaismäärästä kasvaa.	X		
Työnhakijoiden aktiivointiaste paranee	X		
Työmarkkinatuen kuntaosuus pienenee		X	
4. DIGILOIKKA: ASUKASLÄHTÖISET SÄHKÖISET PALVELUT			
Tavoitteena vähintään 10 uutta automatisoitua prosessia		X	
Kaikki kaupungin hakemukset on mahdollista toimittaa ensisijaisesti sähköisinä		X	
Virtuaalisen Local-Joe kauppaa-alustan kehittäminen. Tavoite: yrityksiä ja ihmisiä alustalla 100 kappaletta.	X		
Osallistuvan budjetoinnin (OSBU) ja asukasosallistamisen sähköisten osallisuus-alustojen kehittäminen. Tavoitteena on asukasosallisuuden ja tyytyväisyyden vahvistaminen, osallistujamäärien kasvattaminen ja alustojen jatkekehittäminen.	X		
Järjestetyt kuntalaista tukevat koulutukset ja ohjaustilanteet sekä mahdollisuus laitteiden käyttöön (kirjasto, Wellamo-opisto, Lahti-piste)	X		
Luodaan kaupunkitasoinen malli kuntalaisten digitaalisten tukemiseksi	X		
5. HARRASTUSTAKUU JA ARKILIIKUNTA			
Edistetään yksityisten liikuntahallien ja liikuntapaikkojen toteutumista. Tukijärjestelmä on tarkasteltu.		X	

Toimintakertomuksen toteumatiedoista poikkeavat arviot

– Tavoite ulkoisesta rahoituksesta 500 000 euroa ekosysteemejä tukeviin kehityshankkeisiin; toimintakertomuksen mukaan haut ovat myöhästyneet rahoittajan toimesta avattavaksi helmikuussa 2022. EU:n elvytysrahoitushaut ovat siirtyneet pääosin haettavaksi vuosina 2022–2023. Toimintakertomuksessa tavoitteen todetaan toteutuneen. Tarkastuslautakunta toteaa, että tavoite ei toteutunut, koska rahoitushaku on lykkäytynyt.

– Tavoite uusille korkeakouluopiskelijoille suunnattavasta opiskelijakirjasesta ja palautteen keräämisestä; toimintakertomuksen mukaan marras–joulukuussa on tehty yliopistokampanja (2 videoa). Videoita on mainostettu Ruutu.fi-palvelussa, MTV:n suoratoistopalvelussa ja sosiaalisessa mediassa. Opiskelijoita on nostettu kaupungin sosiaalisessa mediassa esille ja tätä jatketaan vuonna 2022. Palautteen keräämisestä opiskelijoilta ja yrityksiltä ei ole selvitystä. Tavoite todetaan toteutuneen. Tarkastuslautakunnan arvon mukaan tavoite on toteutunut osittain.

– Tavoite kaupungin kehittämisestä opiskelijoiden harjoittelu- ja oppinäytetyöpaikkana; toimintakertomuksen mukaan harjoitteluun liittyvä oppimis- ja harjoittelupolku prosessi/ohjeistus on valmis. Määrälliset tavoitteet eivät toteutuneet konsernihallinnossa. Koronan vuoksi korkeakouluharjoittelijoiden ohjaaminen on ollut haasteellista toteuttaa. Tavoite todetaan toteutuneen. Tarkastuslautakunnan arvon mukaan tavoite ei toteutunut.

– Tavoite uusista yrityksistä starttirahan avulla; toimintakertomuksen mukaan starttirahaprosessin mallia ei luotu Ladecin kanssa, mutta yhteistyö on käynnistynyt. Toimintakertomuksessa tavoitekokonaisuus, johon tämä tavoite sisältyy, todetaan toteutuneen osittain. Tarkastuslautakunnan arvon mukaan tämä tavoite ei toteutunut, koska starttirahajärjestelmää ei toteutettu.

– Tavoite siitä, että työttömien työnhakijoiden virta yli 3 kk ja yli 6 kk työttömyyteen vähenee; toimintakertomuksen mukaan työttömien työnhakijoiden virta yli 3 kk ja yli 6 kk työttömyyteen kehittyi seuraavasti: 3 kk: 2021 joulukuu: 47,8 % (2020 joulukuu: 46,4 %) / 6 kk: 2021 joulukuu 25,2 % (joulukuu 2020: 20,3 %). Toimintakertomuksessa tavoitekokonaisuus, johon tämä tavoite sisältyy, todetaan toteutuneen osittain. Tarkastuslautakunnan arvon mukaan tämä tavoite ei toteutunut, koska virta työttömyyteen ei ole vähentynyt.

– Tavoite työmarkkinatuen kuntaosuuden pienenemisestä; toimintakertomuksen mukaan työmarkkinatuen kuntaosuuden määrä vuonna 2021 oli yhteensä 20 476 786 eur (2020 yhteensä 18 125 463 eur). Toimintakertomuksessa tavoitekokonaisuus, johon tämä tavoite sisältyy, todetaan toteutuneen osittain. Tarkastuslautakunta toteaa, ettei tämä tavoite ole toteutunut, koska työmarkkinatuen kuntaosuuden määrä kasvoi edellisvuoteen nähden.

– Tavoitteena oli vähintään 10 uutta automatisoitua prosessia; toimintakertomuksen mukaan vuoden 2021 aikana saatiin automatisoitua 5 uutta prosessia. Toimintakertomuksessa tavoitekokonaisuus, johon tämä tavoite sisältyy, todetaan toteutuneen osittain. Lautakunta toteaa, että tämä tavoite ei ole toteutunut.

– Tavoitteena oli, että kaikki kaupungin hakemukset on mahdollista toimittaa ensisijaisesti sähköisinä; toimintakertomuksen mukaan lomakkeista 100/120 voi toimittaa sähköisesti. Toimintakertomuksessa tavoitekokonaisuus, johon tämä tavoite sisältyy, todetaan toteutuneen osittain. Lautakunta toteaa, että tämä tavoite ei ole toteutunut.

– Tavoite yksityisten liikuntahallien ja liikuntapaikkojen toteutumisen edistämisestä, tukijärjestelmä on tarkasteltu; toimintakertomuksen mukaan tukijärjestelmäselvityksen toteutuksen suunnittelu on aloitettu yhdessä liikuntapalveluiden kanssa. Koronan aiheuttamat käyttökätköt ja muut poikkeukset vuoden 2020 aikana aiheuttavat sen, että vuodelta 2020 tehtävä selvitys ei anna todellista kuvaa liikuntatilojen käytöstä. Toimintakertomuksessa tavoitekokonaisuus, johon tämä tavoite sisältyy, todetaan toteutuneen osittain. Lautakunnan arvon mukaan tämä tavoite ei ole toteutunut.

Jäljempänä on tarkempaa arviointia eräiden konsernihallinnon tavoitteiden osalta.

Kirkkopuisto ympäristöpääkaupunkivuoden juhvalaistuksessa.

4.1.1 Työllisyyden kuntakokeilu

Kärkihanke: Työllisyyden kuntakokeilu

Tavoite	Toimintakertomus	Tarkastuslautakunnan arvio
Kuntakokeiluorganisaation toiminta on alkanut. Henkilöstö ja työnhakija-asiakkaat ovat siirtyneet kuntakokeiluun.	Kuntakokeiluorganisaation toiminta on alkanut. Henkilöstö ja työnhakija-asiakkaat ovat siirtyneet kuntakokeiluun.	Työllisyyden kuntakokeilu alkoi Lahdessa kangerrellen. Kokeilun johtaminen osoittautui vaikeaksi tehtäväksi. Uuteen toimintaympäristöön jouduttiin siirtymään huonosti valmistautuneena ja asiakkaita / työnhajaja oli aivan liikaa.
Starttirahan avulla käynnistyneiden uusien yritysten määrä kasvaa.	Starttirahaproessin mallia ei luotu Ladein kanssa, mutta yhteistyö on käynnistynyt. Lahti 2021:120 (2020:110).	Toimintakertomuksen mukaan kuntakokeilussa starttirahan seurauksena käynnistyi ajalla 3–12/2021 yhteensä 33 yritystä. Starttirahalla käynnistyneiden yritysten kokonaismäärä kasvoi vuonna 2021.
Palkkatuella työllistyneiden henkilöiden määrä kasvaa.	Työllistyminen palkkatuen seurauksena 3 kk:n jakson päättymisestä v. 2021: 24 työllistymistä avoimille työmarkkinoille / 364 päättynyt palkkatukijakso (= 6,6 %).	Toimintakertomuksen mukaan vuonna 2020 työllistyi 51 henkilöä / 772 päättynyt palkkatukijakso (= 6,6 %). Palkkatuella työllistyneiden henkilöiden prosenttiosuus on pysynyt samana.
Työttömien työnhakijoiden virta yli 3 kk ja yli 6 kk työttömyyteen vähenee.	Työttömien työnhakijoiden virta; yli 3 kk työttömyys: 47,8 % joulukuu 2021 (46,4 % joulukuu 2020) yli 6 kk työttömyys: 25,2 % joulukuu 2021 (20,3 % joulukuu 2020).	Tavoitteen vastaisesti työttömien työnhakijoiden virta yli 3 ja yli 6 kk:n työttömyyteen kasvoi. Sen sijaan virta yli 12 kk:n työttömyyteen (15 %) laski selvästi vuoden takaisesta arvosta (20,5 %).
Eri työvoimapalveluissa aloittaneiden työttömien työnhakijoiden määrä työttömien kokonaismäärästä kasvaa.	Palvelujen vaikuttavuus 3kk/6kk jälkeen: 2021 päättäneet jaksot yhteensä 370, joista 3 kk jälkeen työttömänä 195 henkilöä ja avoimilla työmarkkinoilla 24 henkilöä.	Toimintakertomuksessa ei ole vertailutietoja vuodelta 2020, joten palvelujen vaikuttavuutta ei voida tältä osin arvioida.
Työnhakijoiden aktiivointiaste paranee.	Työnhakijoiden aktiivointiaste joulukuu 2021: 29,0 %, (joulukuu 2020: 24,4 %).	Aktiivointiaste on noussut. Palveluissa oli vuoden 2022 alussa yhteensä 2 724 henkilöä. Kuntakokeilu näyttää tältä osin jo tuoneen positiivisia vaikutuksia.
Työmarkkinatuen kuntaosuus vähenee.	v. 2021 yhteensä: 20,4 milj. € v. 2020 yhteensä: 18,1 milj. €	Työmarkkinatuen kuntaosuus eli ns. sakkomaksu kasvoi edelleen

Eduskunta hyväksyi lain työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta 15.12.2020. Työllisyyden kuntakokeilut käynnistyivät 1.3.2021 ja päättyivät 30.6.2023. Työllisyyden kuntakokeilussa noin kolmannes TE-toimistojen asiakkaista siirtyi kuntien asiakkaiksi. Mukana on 118 kokeilukuntaa, jotka muodostavat 25 kokeilualuetta. Lahden seudun kuntakokeiluissa ovat mukana Lahti, Hollola, Orimattila, Asikkala ja Kärkölä.

Kuntakokeilun tarkoituksena on selvittää, voidaanko työnhakijoiden palveluja parantaa järjestämällä työnhakijoiden palvelut kuntien kautta. Palvelujen kehittämällä tavoitellaan entistä nopeampaa työllistymistä.

Työllisyyskokeilujen tavoitteena on nykyistä tehokkaammin edistää työttömien työnhakijoiden työllistymistä ja koulutukseen ohjautumista ja tuoda uusia ratkaisuja osaavan työvoiman saatavuuteen. Kokeilujen tarkoituksena on parantaa erityisesti pidempään työttömänä olleiden ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien pääsyä työmarkkinoille. Kokeiluissa kehitetään työnhakijoille tarjottavia työllistymistä tukevia palveluja ja palvelumalleja, joiden avulla voidaan nykyistä paremmin tunnistaa ja ratkaista asiakkaiden yksilölliset palvelutarpeet, työllistymisen esteet sekä osaamisen kehittämistarpeet.

Kokeiluihin ohjattiin kokeilualueilla ne työttömät, työllistetyt ja työvoimapalveluissa olevat työnhakijat, jotka eivät ole oikeutettuja ansiopäivärahaan. Lisäksi kohderyhmään kuuluvat kaikki alle 30-vuotiaat työnhakijat ja kaikki vieraskieliset ja maahanmuuttajat, jotka ovat joko työttömänä, työllistettynä tai työvoimapalveluissa kokeilualueiden TE-toimistoissa. Kokeilukunta vastaa näiden asiakasryhmien julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden (TE-palveluiden) tarjoamisesta.

Työllisyyden kuntakokeilu Lahdessa

Kuntakokeilun vetäjäksi ja Lahden seudun työllisyysjohtajaksi alun perin kesäkuun alusta 2020 lähtien valittu henkilö ehti olla työllisyysjohtajan tehtävässä noin vuoden irtisanoutuen virasta 1.6.2021 lukien. Kahden organisaation yhdistäminen osoittautui odottamattoman haastavaksi tehtäväksi. Tämän jälkeen työllisyyden kuntakokeilua johdettiin kaupungin sisäisin tilapäisjärjestelyin. Ensin kokeilun vetovastuu oli työllisyyspalveluiden kehityspäälliköllä ja sitten kaupungin henkilöstöjohtajalla. Kaupunginhallitus päätti lakkauttaa työllisyysjohtajan määräaikaisen viran ja perustaa 1.12.2021 alkaen toistaiseksi voimassa olevan työllisyyspalvelujohtajan viran. Haettavana olleeseen virkaan valittu vakinainen työllisyyspalvelujohtaja aloitti virassa 15.12.2021. Näin työllisyyden kuntakokeilulle saatiin lopulta vakituinen johtaja. Puolitoista vuotta kestänyt ”johtamisongelma” vaikeutti uudistuksen käynnistämistä. On kuitenkin myönnettävä, että työllisyyden kuntakokeilu on ollut suuri muutos ja täysin uusi asia kaikille, eikä kokeilun vetovastuu ole ollut helppo tehtävä.

Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilussa työskentelee tällä hetkellä 52 kaupungin ja 45 TE-toimiston virkasuhteessa olevaa henkilöä. Tämän lisäksi on projektirahoituksella olevia työntekijöitä. Henkilöstömäärä on yhteensä 119 henkilöä. Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilun asiakkaana oli 1.3.2021–31.1.2022 välisellä ajalla yhteensä 14 639 henkilöä. Kokeilussa oli 19.4.2022 yhteensä 11 349 asiakasta, joista Lahdessa asioivia oli yhteensä 9 277 henkilöä. **Lahden seudun työllisyyden kuntakokeilussa aloittaneiden henkilöiden asiakkuus on päättynyt yhteensä 3 290 henkilöltä, mikä tarkoittaa työttömyysjakson päättymistä näiltä henkilöiltä.**

Työllisyyden kuntakokeilun tuloksia näkyy mm. asiakaspalvelutapahtumien kasvaneissa määrissä. Lahden seudun kuntakokeilun asiakaskontaktit 1.3.2021–19.4.2022:

- yhteydenottojen kokonaismäärä	233 920
- soittoasiointien lukumäärä	65 161
- verkkoasiointien lukumäärä	66 899
- käyntiasiointien lukumäärä	10 159
- kirje asiakkaalle	33 599
- muu yhteydenotto (tekstiviesti, pikaviesti tms.)	58 102

Kuntakokeilujen valmistelussa oli merkittäviä eroja eri kuntien välillä. Osalla kuntia kokeilu oli ensimmäinen ja joillekin kunnille tämä oli jo kolmas työllisyyteen liittyvä kuntakokeilu. Lahden alueelle tämä oli ensimmäinen työllisyyden kuntakokeilu. Kokeilun valtakunnallisesta valmistelusta mm. lain-säädännön osalta vastasi työ- ja elinkeinoministeriö. ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus) vastasi mm. TE-palvelujen tietojärjestelmään liittyvistä muutoksista sekä TE-palveluihin liittyvän substanssiosaamisen perehdyttämisestä kokeilukunnille käynnistysvaiheessa. Käytännössä kokeilujen tuli huolehtia oman henkilöstönsä perehdyttämisestä. Työllisyyden kuntakokeiluun palkattavien henkilöiden / TE-palveluista kokeiluun siirtyvien henkilöiden osalta kaikilla oli edessä mittava perehtyminen. Kaupungin palvelukseen palkattiin useita henkilöitä, joille oli vierasta kaupungin hallinnollinen toiminta, työllisyysneuvonta ja TE-palvelut. Henkilöstön perehdyttämiseen kokeilussa ei pystytty riittävästi panostamaan ennen kokeilun alkamista, koska rekrytoitu henkilöstö aloitti työt liian myöhään. 1.3.2021 kokeilujen vastuulle siirtyi suuri määrä asiakkaita.

Omavalmentajilla oli Lahdessa vuoden 2021 lopussa aivan liikaa asiakkaita. Lahden seudun kuntakokeilussa oli pahimmillaan työntekijää kohti yli 200 asiakasta, mikä oli kaksinkertainen määrä joihinkin vertailukaupunkeihin nähden. Asiakaskuormitus Lahden seudun työllisyyskokeilussa huhtikuussa 2022 oli 140 asiakasta/asiantuntija. Asiakaskuormitus vaihtelee kunnittain, ollen alhaisemmillaan vain 80 asiakasta/asiantuntija. Lahdessa kuormittavuus on keskimääräistä korkeampi, mutta on laskenut merkittävästi. Aikuisten palvelujen tiimissä on korkein keskimääräinen kuormittavuus, noin 155 asiakasta/asiantuntija. Merkittävin tekijä kuormituksen laskussa on työllisyyden myönteinen kehitys.

Työttömyysprosentti Lahdessa ja vertailukaupungeissa

Lahden työttömyysaste oli 14,9 prosenttia tammikuussa 2022 (17,0 prosenttia tammikuussa 2021). Koko maan keskiarvo tammikuussa 2020 oli 10,4 prosenttia. Lahden työttömyysprosentti on edelleen korkein 12 suurimman kaupungin välisessä vertailussa. Positiivista on kuitenkin, että Lahdenkin työttömyysprosentti on laskenut 2,1 prosenttia vuoden takaiseen tilanteeseen nähden.

Nuorisotyöttömyysaste oli Lahdessa 16,3 prosenttia tammikuussa 2022, missä on laskua 0,8 prosenttia vuoden takaiseen tilanteeseen nähden. Koko maan nuorisotyöttömyys oli vuoden alussa 11,9 prosenttia ja Lahti oli suurten kaupunkien vertailussa toiseksi viimeisenä. Ulkomaalaisten osalta Lahden sijoitus oli hieman parempi. Ulkomaalaisten työttömyysprosentti oli vuoden alussa 28,8 prosenttia (koko maa 22,6 prosenttia) ja Lahden sijoitus oli kaupunkien vertailussa 5. viimeinen.

Positiivista kehitystä Lahdessa on ennen kaikkea se, että virta yli 12 kk työttömyyteen (15 prosenttia on laskenut edellisvuoteen verrattuna selvästi (1/21: 20,5 prosenttia).

Työttömyysprosentin muutokset 12 suurimmassa kaupungissa

	Tammi 20	Helmi 20	Maalis 20	Tammi 21	Tammi 21	Muutos 3/20-1/22	Muutos 1/21-1/22
Lahti	13,4 %	13,7 %	16,3 %	17,0 %	14,9 %	-1,4 %	-2,1 %
Joensuu	14,1 %	14,1 %	16,2 %	16,3 %	14,4 %	-1,8 %	-1,9 %
Jyväskylä	12,3 %	12,1 %	14,3 %	15,3 %	13,5 %	-0,8 %	-1,8 %
Turku	11,3 %	10,9 %	13,7 %	14,6 %	13,2 %	-0,5 %	-1,4 %
Vantaa	9,0 %	8,8 %	12,0 %	14,7 %	12,6 %	0,6 %	-2,1 %
Oulu	11,8 %	11,6 %	14,1 %	14,1 %	12,0 %	-2,1 %	-2,1 %
Pori	12,7 %	12,2 %	14,6 %	14,4 %	11,7 %	-2,9 %	-2,7 %
Kouvola	12,1 %	11,6 %	13,4 %	13,8 %	11,8 %	-1,6 %	-2,0 %
Tampere	11,6 %	11,4 %	13,9 %	14,4 %	11,6 %	-2,3 %	-2,8 %
Helsinki	9,1 %	8,9 %	12,1 %	14,1 %	11,4 %	-0,7 %	-2,7 %
Kuopio	10,7 %	10,7 %	13,2 %	12,6 %	10,7 %	-2,5 %	-1,9 %
Espoo	7,7 %	7,7 %	10,1 %	11,5 %	9,3 %	-0,8 %	-2,2 %
Koko maa	9,6 %	9,5 %	11,8 %	12,7 %	10,4 %	-1,4 %	-2,3 %

Lähde: TEM Työnvälitystilasto

Työmarkkinatuen kuntaosuus

Työmarkkinatuen kuntaosuus eli ns. sakkomaksu kasvoi edelleen vuonna 2021. Sen määrä vuonna 2021 oli 20,4 milj. euroa (vuonna 2020 18,1 milj. euroa). Positiivista kehitystä tältäkin osin on Lahdessa sikäli, että kasvua tammikuussa 2022 vuoden takaiseen tilanteeseen on vain vähän, + 0,1 prosenttia. Eniten sakkomaksujaan ovat pystyneet vähentämään Pori ja Kouvola, yli 10 prosenttia. Tämä on saatujen tietojen mukaan saavutettu kuntouttavaa työtoimintaa tehostamalla.

Kuntouttava työtoiminnan aloittaminen edellyttää aktivointisuunnitelman tekemistä. Se tehdään yhteistyössä asiakkaan ja sosiaalitoimen sekä TE-palvelujen/kuntakokeilun kesken. Lahden osalta aktivointisuunnitelmien tekemisessä on ongelmia Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän sosiaalityöntekijä/sosiaaliohjaaja -resurssien riittävyysongelman vuoksi.

Tarkastuslautakunta pitää valittavana sitä, että kesti puolitoista vuotta ennen kuin työllisyyden kuntakokeilulle saatiin vakituinen ja asiantunteva johtaja. Kokeiluun jouduttiin lähtemään Päijät-Hämeessä huonosti valmistautuneena. Sama tilanne oli myös muissa kunnissa, joissa työllisyyden kuntakokeilu oli uutta.

Ensimmäisiä positiivisia signaaleja on jo kuitenkin saatu siitä, että työllisyyden kuntakokeilun avulla pystyttäisiin Lahdessaakin paremmin pureutumaan työttömyyden ongelmiin. Kokeilun aikana lähes 3 300 henkilöasiakkaan asiakasprosessi on saatu päätökseen ja paikallisten työllisyyspalvelujen asiakasprosessia on kehitetty asiakaslähtöisemmäksi.

4.1.2 Osallistuva budjetointi

Kärkihanke: Digiloikka: asukaslähtöiset sähköiset palvelut

Tavoite	Toimintakertomus	Tarkastuslautakunnan arvio
Osallistuvan budjetoinnin (OSBU) ja asukasosallistamisen sähköisten osallisuusaloitusten kehittäminen. Tavoitteena on asukasosallisuuden ja tyytyväisyyden vahvistaminen, osallistujamäärien kasvattaminen ja aloitusten jatkokehittäminen.	Osbussa hyödynnettiin syksyllä ideointi- ja äänestysvaiheissa Maptionnaire versiota 2, jota jatkokehitetty toimivammaksi. OSBU:n ideointi- ja äänestysvaiheisiin osallistuneiden kuntalaisten määrä on kasvanut. Ideoiden määrä 2020: 713, 2021: 950; äänestäneiden määrä 2020: 3896, 2021: 4691 2020 osbu-kierroksen yleisarvosana (asukaskyselyssä) oli 3,55 asteikolla 1-5	Asukasosallisuus ja -tyytyväisyys ovat vahvistuneet. Osallistujamäärät ovat kasvaneet niin ideointivaiheessa kuin äänestysvaiheessakin. Sähköistä toiminta-alustaa on kehitetty.

Lahden kaupungilla on käytössä osallistuvan budjetoinnin malli. Osallistuvassa budjetoinnissa kaupungin asukkaat ovat mukana suunnittelemassa ja päättämässä taloutta koskevista asioista. Osallistuvan budjetoinnin tavoitteena on syventää demokratiaa, kehittää entistä vahvempia yhteisöjä, luottamuksen lisääntyminen ja tehdä julkishallinnon budjetista oikeudenmukaisempi ja tehokkaampi.

Vuoden 2020 äänestetyimmäksi ideaksi nousseen Kirsikkapuiston istutustyöt toteutettiin touku-kuussa 2021.

Osallistuvalla budjetoinnilla pyritään lisäämään läpinäkyvyyttä, kansalaistietoutta, asukkaiden tarpeiden tehokasta ja paikallista huomioimista päätöksenteossa, luottamuksen lisääntymistä ja kohtaamista, eri toimijoiden yhteistyön, ymmärryksen ja dialogin vahvistumista. Osallistuvan budjetoinnin kautta parannetaan valmistelun ja päätöksenteon laatua sekä motivoidaan asukkaita osallistumaan ja ottamaan vastuuta, Lahden kaupunkistrategian tavoitteiden toteutumista ja osallistavaa toimintakulttuuria.

Vuoden 2021 budjetti oli kokonaisuudessaan 200 000 euroa. Budjetti jakautui viiteen yhtä suureen osaan: pohjoiselle, eteläiselle, itäiselle ja keskustan alueelle sekä koko kaupunkia koskeviin hankkeisiin. Teemoina olivat hyvinvointi, yksilöllisyys, ympäristö sekä lapset ja nuoret. Alkusuksysta ideointivaiheessa lahtelaiset saivat jättää teemojen mukaisia ideoita lahti.fi -sivujen kautta. Toteutus- ja kustannusarviointivaiheessa kaupungin asiantuntijat arvioivat asukkaiden ehdotukset. Ne, jotka on mahdollista toteuttaa, etenivät yhteiskehittämiseen ja äänestykseen. Äänestysvaiheessa kaikilla lahtelaisilla oli mahdollisuus äänestää ideoista lahti.fi sivuilla sekä kirjastoissa ja Palvelutorilla. Äänestyksestä toteutukseen saakka etenevät ideat Lahden kaupunki toteuttaa vuoden 2022 aikana.

Lahden kaupungilla osallistuvan budjetoinnin malli on ollut käytössä vuodesta 2020. Ensimmäisenä vuonna budjetti oli yhteensä 100 000 euroa ja toisena vuonna 200 000 euroa. Ehdotettujen ideoiden määrä on kasvanut yli 33 prosenttia, ensimmäisenä vuonna ideoita oli 713 kpl ja toisena vuonna yli 950 kpl. Äänestykseen saakka ideoita päätyi 58 kpl vuonna 2020 ja 177 kpl vuonna 2021. Äänestysaktiivisuus oli 3,3 prosenttia vuonna 2020 ja 3,9 prosenttia vuonna 2021. Erityisesti lapset ja nuoret äänestivät vilkkaasti vuonna 2021, alle 18-vuotiaiden äänestäjien määrä kaksinkertaistui edellisestä vuodesta. Äänestetyimmäksi ideaksi nousi vuonna 2020 "Kirsikkapuisto" -idea ja vuonna 2021 "Työtä nuorille – Lahti siistiksi!" -idea.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä kaupungin asukkaiden mukaan ottamista kaupungin budjetointiin. Osallistuva budjetointi vahvistaa asukasosallisuutta ja -tyytyväisyyttä sekä tuo lahtelaiset konkreettisesti lähemmäs päätöksentekoa. Lautakunnan mielestä osallistuvaa budjetointia ja sen resursointia tulee edelleen kehittää.

4.2 Sivistyksen palvelualue

Sivistyksen palvelualueella oli yhteensä 14 toiminnallista tavoitetta, joista tarkastuslautakunnan arvon mukaan toteutui kahdeksan, jäi toteutumatta neljä ja osittain toteutui kaksi.

Arviointi kärkihankkeiden tavoitteiden toteutumisesta	Kyllä	Ei	Osittain
SIVISTYKSEN PALVELUALUE			
1: EUROOPAN YMPÄRISTÖPÄÄKAUPUNKI			
Vähintään kolme ympäristötietoisuutta ja osallistavaa toimenpidettä jokaisella palvelualueella	X		
2: LAHTI OPISKELU- JA TIEDEKAUPUNKI			
JunnuYliopisto -toiminnan käynnistäminen varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa ja lukio-opetuksessa	X		
Tiedekasvatuksen kaupunkitasoisen oppimiskokonaisuuden pilotointi	X		
Tuodaan tiede tutuksi kaikenikäisille järjestettyjen tilaisuuksien kautta	X		
Opiskelijoille on laadittu heille suunnattu liikunta- ja kulttuuripaketti		X	
Toimiva kaupunkitasoinen oppimis- ja harjoittelijapolku korkeakoulu- ja toisen asteen opiskelijoille. Viisi harjoittelijaa ja viisi opinnäytetyöntekijää sivistyksen palvelualueella.	X		
3. TYÖLLISYYDEN KUNTAKOKEILU			
Yrittäjäkasvatussuunnitelma valmis / suunnitelma kaikilla asteilla käytössä.	X		
4. DIGILOIKKA: ASUKASLÄHTÖISET SÄHKÖISET PALVELUT			
Oppimisen digitaalisen palvelualueen ja ekosysteemin (DigiOne hanke) eteneminen aikataulussa.	X		
Tavoitteena vähintään 10 uutta automatisoitua prosessia.		X	
Kaikki kaupungin hakemukset on mahdollista toimittaa ensisijaisesti sähköisinä.		X	
Järjestetyt kuntalaista tukevat koulutukset ja ohjaustilanteet sekä mahdollisuus laitteiden käyttöön (kirjasto, Wellamo-opisto, Lahti-piste)	X		
5. HARRASTUSTAKUU JA ARKILIIKUNTA			
Harrastustakuun koordinointi toimii. Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus itseään kiinnostavaan harrastukseen.			X
Edistetään yksityisten liikuntahallien ja liikuntapaikkojen toteutuminen. Tukijärjestelmän on tarkasteltu.		X	
Toteutetaan leikkialueiden ja arkiliikuntapaikkojen palveluverkkoa			X

Toimintakertomuksen toteumatiedoista poikkeavat arviot

– Tavoite opiskelijoille laaditusta ja heille suunnatusta liikunta- ja kulttuuripaketista; toimintakertomuksen mukaan työryhmä kokoontui keväällä kaksi kertaa. Syksyllä suunniteltiin tapahtumapäivää, jonka avulla olisi tavoitettu opiskelijat. Koronan takia syksyllä 2021 suunnitellut tapahtumat ja tapaamiset jouduttiin perumaan. Toimenpiteet siirtyvät syksyyn 2022. Tavoitteen katsotaan toteutuneen osittain. Lautakunnan arvion mukaan tavoite ei ole toteutunut.

– Tavoitteena oli vähintään 10 uutta automatisoitua prosessia; toimintakertomuksen mukaan vuoden 2021 aikana saatiin automatisoitua viisi uutta prosessia. Toimintakertomuksessa tavoitekokonaisuus, johon tämä tavoite sisältyy, todetaan toteutuneen osittain. Lautakunta toteaa, että tämä tavoite ei ole toteutunut.

– Tavoitteena oli, että kaikki kaupungin hakemukset on mahdollista toimittaa ensisijaisesti sähköisinä; toimintakertomuksen mukaan osa lomakkeista on sähköistyksen osalta vielä kehitysvaiheessa. Toimintakertomuksessa tavoitekokonaisuus, johon tämä tavoite sisältyy, todetaan toteutuneen osittain. Lautakunta toteaa, että tämä tavoite ei ole toteutunut.

– Tavoite siitä, että harrastustakuun koordinointi toimii ja jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus itseään kiinnostavaan harrastukseen, on toimintakertomuksen mukaan toteutunut. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan tavoite on toteutunut korkeintaan osittain. Tästä tarkemmin jäljempänä.

– Tavoite yksityisten liikuntahallien ja liikuntapaikkojen toteutumisen edistämiseksi, tukijärjestelmä on tarkasteltu; toimintakertomuksen mukaan tukijärjestelmäselvityksen toteutuksen suunnittelu on aloitettu yhdessä konsernipalvelujen kanssa. Koronan aiheuttamat käyttökätköt ja muut poikkeukset vuoden 2020 aikana aiheuttavat sen, että vuodelta 2020 tehtävä selvitys ei anna todellista kuvaa liikuntatilojen käytöstä. Toimintakertomuksessa tavoitekokonaisuus, johon tämä tavoite sisältyy, todetaan toteutuneen osittain. Lautakunnan arvion mukaan tämä tavoite ei ole toteutunut.

Jäljempänä on tarkempaa arviointia eräiden sivistyksen palvelualueen tavoitteiden osalta.

4.2.1 Lasten ja nuorten harrastustakuu

Kärkihanke: Harrastustakuu ja arkiliikunta

Tavoite	Toimintakertomus	Tarkastuslautakunnan arvio
Jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus itseään kiinnostavaan harrastukseen. Harrastustakuun koordinointi toimii.	Tavoite toteutui.	Kaikilla lapsilla ja nuorilla ei ole mahdollisuutta itseään kiinnostavaan harrastukseen. Tavoitteen koordinointi on sattumanvaraista.
Lasten ja nuorten harrastustakuu toteutuu eri toimijoiden yhteistyönä ja kaupunkitasoisesti koordinoituna. Harrastusmahdollisuudet ovat kaikkien lasten ja nuorten tiedossa.	Harrastustakuun pilotointi on käynnissä. Lahti sai valtionavustusta toiminnan laajentamiseen syksystä 2021 alkaen. Harrastustakuun toiminta on käynnistynyt tavoitteen mukaisesti syyslukukauden 2021 alusta.	Lautakunnan arvion mukaan harrastustakuun todellinen saavuttaminen ja asian luotettava seuranta vaativat vielä paljon toimenpiteitä.

Tarkastuslautakunnan 2. jaosto sai selvityksen lasten ja nuorten harrastustakuun saavuttamisen seurannasta 2. jaoston nuorisopalveluissa 22.9.2021 pidetyssä kokouksessa.

Koulunuorisotyössä on tärkeää erityisesti nivelvaihe alakoulusta yläkouluun. Kaikki nuoret yrittäen saada jonkin harrastuksen piiriin. Harrastustakuun toteuttamiseksi on lisätty harrastusmahdollisuuksia erityisesti koulupäivien jälkeen. Tarkoitukseen on saatu opetus- ja kasvatustieteiden tutkimuskeskukselta 300 000 euron avustus.

Nuorisopalvelut koordinoi harrastustakuun saavuttamista. Saadun selvityksen mukaan ei ole kuitenkaan kovin tarkoin pystytty selvittämään, kuinka monella lapsella ja nuorella on jokin harrastus. Osassa kouluista on jokainen nuori haastateltu henkilökohtaisesti, osassa taas ei. Harrastusten selvittäminen perustuu suurimmalta osin lomakekyselyyn.

Tarkastuslautakunnan mielestä on erittäin hieno tavoite, että jokaisella lapsella ja nuorella olisi edes yksi harrastus. Harrastustakuun saavuttamisen mittaaminen on kuitenkin saadun selvityksen mukaan tällä hetkellä hyvin vaikeaa. Tarkastuslautakunnan mielestä harrastustakuun toteutumisen selvittäminen nykytekniikalla pitää olla mahdollista. Nykytilanteessa ei tavoitteen saavuttamista pystytä luotettavasti arvioimaan.

Suositus: Laaditaan selvitys siitä, miten opetus- ja kasvatustieteiden tutkimuskeskukselta harrastustakuun toteuttamiseksi saatu 300 000 euron avustus on käytetty.

4.3 Kaupunkiympäristön palvelualue

Kaupunkiympäristön palvelualueella oli yhteensä 15 toiminnallista tavoitetta, joista tarkastuslautakunnan arvion mukaan toteutui kahdeksan, jäi toteumatta neljä ja toteutui osittain kolme.

Arviointi kärkihankkeiden tavoitteiden toteutumisesta	Kyllä	Ei	Osittain
KAUPUNKIYMPÄRISTÖN PALVELUALUE			
1: EUROOPAN YMPÄRISTÖPÄÄKAUPUNKI			
Vähintään kolme ympäristötietoisuutta ja osallistavaa toimenpidettä jokaisella palvelualueella	X		
Otettiin käyttöön joukkoliikennettä täydentävä kaupunkipyöräjärjestelmä	X		
12/100 bussia liikennöi vaihtoehtoisilla käyttövoimilla / tavoite 50/100 bussia	X		
Käytetään ympäristöystävällisiä liukkaudentorjunta- ja pölynsidontamateriaaleja suolan sijasta	X		
Käynnistetään vähähiilisen rakentamisen kehityskeskus	X		
2: LAHTI OPISKELU- JA TIEDEKAUPUNKI			
Kehitetään kampusalueita	X		
Toimiva kaupunkitasoinen oppimis- ja harjoittelijapolku korkeakoulu- ja toisen asteen opiskelijoille. Viisi harjoittelijaa ja viisi opinnäytetyöntekijää kaupunkiympäristön palvelualueella.			X
3. TYÖLLISYYDEN KUNTAKOKEILU			
4. DIGILOIKKA: ASUKASLÄHTÖISET SÄHKÖISET PALVELUT			
Uusitaan pysäkkien näyttöjä sekä hankitaan bussien sisänäyttöjä, kehitetään reaaliaikainen bussien seurantajärjestelmä avoimeksi matkustajille			X
Tavoitteena vähintään 10 uutta automatisoitua prosessia		X	
Kaikki kaupungin hakemukset on mahdollista toimittaa ensisijaisesti sähköisinä.		X	
Kehitetään asukasosallistamisen sähköisiä osallisuusalustoja sekä osallistamisen muotoja käytössä olevien tekniikoiden avulla	X		
5. HARRASTUSTAKUU JA ARKILIIKUNTA			
Edistetään yksityisten liikuntahallien ja liikuntapaikkojen toteutumista mm. kaavoituksen avulla	X		
Tehostetussa kunnossapidossa olevia kevyen liikenteen väyliä vähintään 20 kilometriä. Liukkaudentorjuntamateriaalin kehittäminen niin, että rengasvauriot vähenevät.			X
Toteutetaan leikkialueiden ja arkiliikuntapaikkojen palveluverkkoa. Launeen keskuspuiston suunnittelun ja rakentamisen toteutuminen.		X	
Suoritetaan tarkastelu kaikista yhdistetyistä jalankulku- ja pyöräteistä ja toteutetaan niissä tarvittavista muutoksista 50 % vuonna 2021		X	

Toimintakertomuksen toteumatiedoista poikkeavat arviot

– Tavoite korkeakoulu- ja toisen asteen opiskelijoiden harjoittelupaikoista oli vähintään viisi harjoittelijaa ja viisi opinnäytetyöntekijää. Toimintakertomuksen mukaan tavoite toteutui. Harjoittelijoita palkataan ja yksi harjoittelija tekee opinnäytetyötä. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan tavoite toteutui vain osittain.

– Tavoitteena oli vähintään 10 uutta automatisoitua prosessia; toimintakertomuksen mukaan prosessien automatisoinneista osa toteutuu vasta vuoden 2022 puolelle. Toimintakertomuksessa tavoitekokonaisuus, johon tämä tavoite sisältyy, todetaan toteutuneen osittain. Lautakunta toteaa, että tämä tavoite ei ole toteutunut.

– Tavoitteena oli, että kaikki kaupungin hakemukset on mahdollista toimittaa ensisijaisesti sähköisinä; toimintakertomuksen mukaan osa lomakkeista on sähköistyksen osalta vielä kehitysvaiheessa. Toimintakertomuksessa tavoitekokonaisuus, johon tämä tavoite sisältyy, todetaan toteutuneen osittain. Lautakunta toteaa, että tämä tavoite ei ole toteutunut.

– Tavoitteena oli 20 kilometriä tehostetusti kunnossapidettyjä kevyen liikenteen väyliä ja rengasvaurioiden vähentäminen liukkaudentorjuntamateriaaleja kehittämällä; toimintakertomuksen mukaan tavoite toteutui. Annetun selvityksen mukaan harjausmenetelmän alaista baanaverkkoa on hoidossa n. 19 km ja perinteisen liukkaudentorjunnan kiviainesmateriaaleina ovat edelleen käytössä kaikki mahdolliset materiaalit Tarkastuslautakunnan arvion mukaan tavoite toteutui vain osittain.

– Tavoitteena oli Launeen keskuspuiston suunnittelun ja rakentamisen toteutuminen; toimintakertomuksen mukaan tavoite toteutui osittain. Annetun selvityksen mukaan suunnittelun aloitus siirrettiin vuodelle 2022. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan tavoite ei toteutunut.

– Tavoitteena oli suorittaa tarkastelu kaikista yhdistetyistä jalankulku- ja pyöräteistä ja toteuttaa niissä tarvittavista muutoksista 50 prosenttia vuonna 2021. Toimintakertomuksen mukaan suunnittelu on käynnissä. Pyöräliikennettä on siirretty ajoradalle keskustassa, Paavolassa ja Liipolassa. Tarkastelu kävelyn ja pyöräilyn reiteistä kuntotarkastelun muodossa on tehty 100-prosenttisesti. Muutostöistä on tehty 5 prosenttia. Toimintakertomuksen mukaan tavoite on toteutunut osittain. Tarkastuslautakunnan mielestä tavoite ei ole toteutunut, koska muutostöistä on tavoitteeseen nähden tehty vain kymmenesosa.

Jäljempänä on tarkempaa arviointia eräiden kaupunkiympäristön palvelualueen tavoitteiden osalta.

4.3.1 Kaupunkipyöräjärjestelmä täydentämään joukkoliikennettä

Kärkihanke: Euroopan ympäristöpääkaupunki

Tavoite	Toimintakertomus	Tarkastuslautakunnan arvio
Otetaan käyttöön joukkoliikennettä täydentävä kaupunkipyöräjärjestelmä	Kaupunkipyörien esittelypäivä pidetty. Pilottivaihe käynnistyi syyskuussa, kaupunkipyörät käytössä. Pilottikaudella käyttöaste oli 2,33 matkaa/pyörä/päivä.	Kaupunkipyörien pilottivaihe toteutettiin syksyllä 2021. Käyttäjäkokeemukset kaupunkipyörästä positiivisia.

Lahden kaupunki otti pilottikäyttöön kaupunkipyörät syyskuussa 2021. Pyörästä on tehty palvelusopimus pilottikauden lisäksi viidelle vuodelle 2022–2026, lisäksi sopimuksella on optio kahdelle lisävuodelle. Kaupunkilaisten käytössä oli yhteensä 250 sähköavusteista pyörää, niitä oli mahdollisuus lainata 30:lta asemalta. Kaupunkipyörille järjestettiin nimiäänestys, jonka perusteella pyörien nimeksi valittiin Mankeli.

Kaupunkipyörien lainaus toimii matkapuhelimeen ladattavan Freebike -sovelluksen kautta. Pilottikaudella käyttäjä pääsi kokeilemaan kaupunkipyörä 10 euron kausimaksulla. Kaudelle 2022 on saatavilla 50 euron hintaisen kausilipun lisäksi viikkolippu 10 euroa, päivälippu viisi euroa sekä lyhytaikainen lainaus euro/tunti. 2022 kausi alkaa huhtikuun lopulla ja kestää seitsemän kuukautta.

Kaudella 2021 Mankeleilla ajettiin keskimäärin 2,33 matkaa pyörää kohden päivässä. Matkojen keskipituus oli 2,3 km ja matkojen keskimääräinen kesto oli 10 minuuttia. Suosituimmat lainausasemat olivat Tori, Trio ja satama. 10 euron hintaisia pilottikausilippuja myytiin yhteensä 1 600 kpl ja kaikkiaan lainauksia oli yhteensä 35 670.

Pilottikauden lopussa tehtyyn käyttäjäkyselyyn saatiin vastauksia yhteensä 505 kpl. Kyselyn perusteella suurin osa käytti Mankeleita muutaman kerran viikossa vapaa-ajanmatkoihin, asiointimatkoihin, työmatkoihin sekä kauppamatkoihin. Suosituinta kaupunkipyörien käyttö oli ikäryhmissä 30–44 vuotta ja 45–64 vuotta. Yleisimmät syyt Mankelin käyttöön olivat kätevä tapa liikkua, pyörien sähköavusteisuus sekä se, ettei ole huolta oman pyörän varastamisesta. Käyttäjäkyselyn perusteella kausilipusta oltaisi valmiita maksamaan 31–50 euroa. Ympärivuotista käyttöä kannatti 61 prosenttia vastaajista. Kaiken kaikkiaan pyörät ja asemat saivat arvosanaksi 4,2 ja käyttöönotto ja palvelukokemus 4,6, kun asteikko oli 1–5. Kyselyyn vastanneista 77 prosenttia suosittelee kaupunkipyörä ystävilleen.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä joukkoliikenteen kehittämistä kestävämpään suuntaan. Vaikka kaupunkipyörien pilottikausi jäi lyhyeksi, voidaan käyttäjäkokeusten perusteella todeta Mankeleiden olevan toivottu päästötön joukkoliikennettä täydentävä kulkumuoto.

Tarkastuslautakunnan muut havainnot ja arviot

5

Kujala-Pippon yritysalue moottoritien ja kehätien liittymässä on kaupungin paraatipaikka yritysten sijoittumiselle. Kaupungin vuoden 2021 ylijäämästä 10 miljoonaa euroa varataan yritysalueiden kehittämiseen.

5.1. Kaupungin talous

Lahden kaupungin vuoden 2021 tilinpäätös oli selvästi parempi, kuin mitä talousarviota laadittaessa ennakoitiin. Vuosikate 80,2 milj. euroa oli lähes kaksikertainen alkuperäiseen talousarvioon (44,2 milj. euroa) nähden. Vuosikate riitti kattamaan nettoinvestoinnit. Tilikauden tulokseksi ennakoitiin alkuperäisessä talousarviossa -5,9 milj. euroa ja tilikauden alijäämäksi -5,8 milj. euroa. Vuoden 2021 tilikauden tulos päättyi lopulta 28,0 milj. euroon ja 18,1 milj. euron ylijäämään. Tilinpäätöksen tulos on 33,9 milj. euroa parempi kuin alkuperäinen talousarvio. Tilikauden ylijäämä huomioiden on kaupungin taseessa nyt ylijäämiä aiemmilta vuosilta yhteensä 190 milj. euroa. Tämä pusuri onkin tarpeen tulevien vuosien heikkojen talousnäkymien vuoksi.

Kaupunginvaltuusto muutti vuoden aikana talousarviota kolme kertaa. Suurimmat poikkeamat muutettuun talousarvioon nähden olivat toimintatuottojen ylittyminen 13,4 milj. eurolla, toimintakulujen alittuminen 8,1 milj. eurolla ja verotulojen ylittyminen 8,2 milj. eurolla. Verotulot ylittivät alkuperäisen talousarvion 22 milj. eurolla. Lisäys johtuu pääosin talouden ja ansiotason kasvusta sekä työttömyyden vähenemisestä. Lahti sai koronatukia vuonna 2021 yhteensä noin 24 milj. euroa.

Tuloksen ennustettavuus

Tulosnäkyvät muuttuivat olennaisesti loppuvuodesta. Vielä marraskuussa ennakoitiin tammi-syyskuun toteuman pohjalta, että tulos jäisi muutaman miljoonan euron verran alijäämäiseksi. Tarkastuslautakunta on havainnut, että lähes säännönmukaisesti kaupungin tilinpäätösennusteet ovat toteumaan nähden paljon synkempiä juuri siinä vaiheessa, kun kaupunginvaltuusto päättää seuraavan vuoden talousarviosta.

Talousjohdon antamassa selvityksessä todetaan, että tilinpäätöksen kohentuminen ennakoituun nähden johtuu mm. seuraavista syistä:

- Talousarvion laadintaa ohjaa varovaisuuden periaate. Menot on otettava huomioon täysimääräisesti, mutta tulot varovasti. Etenkin verotuloarviot ovat haastavia, kun ei voida etukäteen tietää millaisia heilahteluja yhteiskunnassa tapahtuu. Viime vuonna yhteisöverojen merkittävä paraneminen tuli kaikille yllätyksenä. Lisäksi ei talousarvion laatimisen yhteydessä voitu tietää etukäteen, millä arvoilla omaisuuden myynti lopulta tapahtuu. Viime vuonna Paavolan kampuksen myynti ja maanmyynti tuottivat enemmän kuin talousarvion laatimisen aikaan tiedettiin.

Talousarvion ja tilinpäätöksen laatijat ovat itsekin havainneet, että talouden ennustettavuutta on kehitettävä siltä osin, kun siihen voidaan itse vaikuttaa. Tiettyjä toimenpiteitä on jo sovittu, mutta henkilöstöresurssien vajeen vuoksi toteutus jäi vuoden 2022 puolelle. Ennustettavuuteen liittyy mm. seuraavia haasteita:

- Palvelualueilta menojen toteutumisen arviointiin saatavat tiedot, parannetaan yhteistyössä palvelualueiden kanssa.
- Omaisuuden myyntivoittoihin liittyvät tiedot, parannetaan yhteistyötä palvelualueiden kanssa.
- Verotulot: valtio tekee loka-, marras- ja joulukuussa päätöksiä jako-osuuksista ja nämä eivät ole ennustettavissa. Vuosina 2020 ja 2021 verokertymät eivät ole edes linjassa keskenään työttömyyslukujen kanssa. Ero ennusteisiin saattaa olla joistakin miljoonista jopa lähes 20 miljoonaan.
- Rahoituskulut: kulujen toteutumista seurataan aktiivisesti, mutta jotkin erät ovat sellaisia, että toteuma kirjataan per 31.12.20xx, eikä epävarmaa vaikutusta voida ottaa ennusteessa huomioon. Vuoden 2021 vaikutus tulokseen oli useita miljoonia.
- Yllättävät kriisit ja suuret muutokset: vaikutuksia on vaikea arvioida luotettavasti ja ne voivat tulla hyvin yllättäen (esim. koronapandemia).

Tarkastuslautakunta odottaa, että edellä mainittujen kehittämistoimien avulla vuoden 2022 tulosennusteet ovat jo tilivuoden aikana aiempaa luotettavampia.

Johdannaissopimusten kehitys

Tarkastuslautakunta on arvioinut kaupungin tekemiä johdannaissopimuksia vuodesta 2015 lähtien jokaisessa arviointikertomuksessaan. Useimmissa johdannaissopimuksissa on ollut kyse järjestelyistä, joissa olemassa oleviin lainoihin on tehty sekä tuloa tuottavia että menoja aiheuttavia sopimuksia. Tulot on saatu etupainotteisesti ja todennäköisiä, pahimmillaan kymmenien miljoonien eurojen menoja on lykätty vuosikymmenten päähän, aina vuoteen 2055 saakka. Tarkastuslautakunnan kiinnitettyä asiaan huomiota ensimmäisen kerran vuoden 2015 arviointikertomuksessa, ei sen jälkeen kaupunki ole tehnyt yhtään uutta johdannaissopimusta.

Asiassa ei sinällään ole tapahtunut mitään uutta. Tarkastuslautakunta seuraa kuitenkin markkina-arvojen kehitystä. Johdannaisten yhteenlaskettu markkina-arvo vuoden 2021 tilinpäätöksessä on -38,6 milj. euroa. Näiden johdannaisten yhteenlaskettu laskennallinen markkina-arvo vuoden 2020 tilinpäätöksessä oli -52,9 milj. euroa, joten kehityssuunta tältä osin on hyvinkin positiivinen. Markkina-arvojen kehitystä seurataan tilinpäätöksen liitetiedoissa. Viime vuosien tilinpäätöksissä on yhden johdannaissopimuksen osalta jouduttu kirjaamaan pakollista varausta yhteensä 10,1 milj. euroa. Tulosvaikutus on tältä osin nyt positiivinen, kun ao. varausta on pystytty purkamaan 2,7 milj. euroa vuoden 2021 tilinpäätöksessä.

Suurten kaupunkien tilinpäätöslukujen vertailu

Lahden kaupungin arviointikertomukseen on perinteisesti sisällytetty Suomen 12 suurimman kaupungin tilinpäätöslukujen vertailu. Useimmat suuret kaupungit ovat tehneet koronavuodesta huolimatta varsin hyvän tuloksen. Myös Lahti teki vertailukaupunkeihin nähden kelpo tuloksen vuonna 2021. Asukasta kohti laskettu vuosikate (euroa/asukas) oli Lahdessa samaa luokkaa, tai jopa parempi, kuin Lahtea suuremmissa kaupungeissa. Helsinki ja Espoo ovat tässä kohtaa toki omassa sarjassaan.

	Vuosikate milj. €			Tulos milj. €		
	2021	Muutos	€/asukas	2021	Muutos	€/asukas
Espoo	382,4	78,0	1 286	192,3	63,2	647
Helsinki	757,1	-106,3	1 149	349,6	-147,1	531
Joensuu	15,7	3,4	203	5,5	1,0	72
Jyväskylä	36,2	-35,6	251	69,6	53,5	482
Kouvola	28,4	-30,2	353	1,8	-29,3	22
Kuopio	61,1	3,9	503	12,3	-6,3	101
Lahti	80,2	-12,6	668	28	-14,2	233
Oulu	123,5	27,1	589	28,5	15,1	136
Pori	20,9	-11,4	250	-8,2	-12,4	-98
Tampere	181,0	12,0	741	75,0	10,9	307
Turku	94,1	31,7	482	36,8	31,2	188
Vantaa	166,6	-0,2	696	61,3	6,2	256

Lahden kaupungin asukaskohtaiset lainat ovat suurista kaupungeista edelleen korkeimmat. Lahden korkea lainamäärää selittävät osaltaan konserniyhtiöille välitetyt lainat. Positiivista on kuitenkin se, että lainamäärä Lahdessa ja Lahti-konsernissa on jonkin verran pienentynyt edellisvuodesta. Asukaskohtaisissa konsernilainoissa vain Espoo on Lahtea edellä. Espoon lainamäärä on kaupungin voimakas kehitys ja investoinnit (esim. länsimetro) huomioiden ymmärrettävä. Lahden lainamäärä on vuodesta toiseen kaupungin kasvukehitykseen nähden huolestuttavan korkealla tasolla.

	Kaupungin lainat milj. €			Konsernilainat milj. €		
	2021	Muutos	€/asukas	2021	Muutos	€/asukas
Espoo	1 392,4	151,9	4 683	4 519,9	234,0	15 200
Helsinki	913,0	-79,0	1 386	5 891,0	339,0	8 941
Joensuu	234,9	-3,6	3 040	551,2	3,1	7 134
Jyväskylä	352,3	-30,6	2 438	1 190,0	-36,7	8 237
Kouvola	257,0	-9,8	3 193	528,8	46,0	6 570
Kuopio	436,6	-22,9	3 592	1 128,5	-39,5	9 285
Lahti	842	-32,2	7 007	1 239,9	-3,6	10 325
Oulu	675,3	-75,5	3 221	1 283,1	51,4	6 120
Pori	316,9	32,0	3 796	588,7	20,3	7 051
Tampere	891,0	-23,7	3 647	2 281,8	128,1	9 340
Turku	795,7	82,9	4 074	1 518,4	81,3	7 775
Vantaa	890,2	-16,1	3 721	1 975,7	8,5	8 259

Kuntien taloudellista tilannetta arvioidaan varsin yleisesti niiden velkamäärän mukaan. Lyhytaikaisia lainoja käyttämällä rahavarat voidaan pitää varsin pieninä, millä on alentava vaikutus velkamääriin. Sama vaikutus on, kun kunnat hankkivat omassa käytössä olevia tiloja vuokraamalla tai elinkaarisopimuksilla. Näistä syistä pelkkä velkamäärä ei välttämättä anna oikeaa kuvaa kunnan taloudellisesta tilanteesta. Rahoitusarvopaperit voidaan rinnastaa rahavaroihin, koska ne ovat helposti muutettavissa rahavaroiksi. Jäljempänä olevassa taulukossa edellä mainitut tekijät on yhdistetty ja lopputulos osoittaa näillä tekijöillä syntyvän **nettovarallisuusaseman**.

31.12.2021 milj. €	Rahat ja pankki- saamiset	Leasing ym. vastuut	Rahoitus- arvopaperit	Kaupungin lainat	Yhteensä	Yhteensä €/ asukas
Espoo	347,1	684,1	996,6	1 392,4	-732,8	-2 464
Helsinki	582,5	608,2	565,4	913,0	-373,3	-567
Joensuu	16,2	135,4	105,2	234,9	-248,9	-3 221
Jyväskylä	49,4	196,2	0,3	352,3	-498,8	-3 452
Kouvola	0,1	12,2	30,2	257,0	-238,9	-2 968
Kuopio	44,6	77,4	-	436,6	-469,4	-3 862
Lahti	147,6	199,6	7,7	841,5	-885,8	-7 376
Oulu	56,7	26,8	109,4	675,3	-536,0	-2 557
Pori	31,7	180,4	0,9	316,9	-464,7	-5 566
Tampere	136,6	462,7	143,8	891,0	-1 073,3	-4 393
Turku	83,3	366,2	40,5	795,7	-1 038,1	-5 315
Vantaa	142,7	657	0,1	890,2	-1 404,4	-5 871

Edellä selostettu laskelma antaa kaupunkien taloudesta hieman paremman kuvan kuin pelkkä lainamäärä. Lahden kaupungin 841,5 milj. euron lainamäärä sisältää tytär yhteisöille annettua lainaa 452,7 milj. euroa. **Jos Lahden osalta huomioidaan vain kaupungin omaan toimintaan otetut 388,8 milj. euron lainat, niin kaupungin nettovarallisuusasema on -3 606 euroa/asukas, mikä on kohtuullinen verrokkikaupunkeihin nähden.** Espoon rahoitusarvopapereihin sisältyy Espoon Sähkö Oy:n osakkeiden myynnistä vuonna 2006 muodostettu investointirahasto, jonka markkina-arvo vuoden 2021 lopussa oli 734,2 milj. euroa. Rahaston kirjanpitoarvo per 31.12.2021 oli 637,7 milj. euroa. Jos sen osuus poistetaan, niin Espoon nettovarallisuusasema on -4 609 euroa/asukas. Useimmilla muilla verrokkikaupungeilla on edelleen omistuksessaan energiayhtiöt, mikä puoltaa Espoon vertailua tässä yhteydessä ilman sähkörahastoa. Helsinki on edelleen tässä vertailussa omaa luokkaansa.

5.2 Lasten ja nuorten palveluverkkoselvitys

Sivistyslautakunta hyväksyi 19.10.2021 lasten ja nuorten kasvun vastualueen palveluverkkoselvityksen liitteineen ohjeellisenä noudatettavaksi valmisteltaessa vuoden 2022 talousarviota, taloussuunnitelmaa 2023–2024 sekä Tilakeskuksen investointiohjelmia. Suunnitelmassa esitetyt palveluverkkomuutokset ajoittuvat useille vuosille. Arviot muutosten yksikkökohtaisista toiminnallisista ja taloudellisista vaikutuksista tarkentuvat vuosittain talousarviovalmistelun yhteydessä, investointiohjelmassa sekä hankesuunnitelmissa. Peruslinjauksena on esi- ja perusopetuksen kokoaminen monitoimitalomallin mukaisesti samoihin kiinteistöihin. Tämä mahdollistaa esi- ja alkuopetuksen yhteistyön, joustavat opetusjärjestelyt ja vähentää erillisten nivelvaiheiden määrää lasten palveluiden kokonaisuudessa. Samoin nuorisopalveluiden peruslinjauksen mukaan alueelliset nuorisotilat sijoitetaan koulujen ja monitoimitalojen yhteyteen aina kun se vain mahdollista on. Näin luovutaan huonokuntoisista kiinteistöistä ja tehostetaan tilankäyttöä.

Palveluverkon aika ajoin tehtäväkokonaistarkastelu on välttämätöntä muun muassa asuinalueiden väestörakenteen, rakennemuutosten, kiinteistöjen kunnan sekä investointien muutosten ja suunnittelun sekä talouden priorisoinnin vuoksi. Lahden kaupungin voimassa olevan yleiskaavan selostuksessa todetaan, että yleinen tavoite julkisten palveluiden osalta on koota palveluita yhteen palvelun tuottamisen ja tilojen tehokkaan käytön kannalta järkeviksi ja tarkoituksenmukaisiksi yksiköiksi paikkoihin, jotka ovat hyvin saavutettavissa kävellen, pyörällä ja joukkoliikenteellä, sekä niille alueille, joissa on riittävästi kysyntää palveluille. Joissakin tapauksissa tämä tarkoittaa oman lähialueen siirtymistä toiseen paikkaan tai etäämmälle.

Alle kouluikäisten lasten määrän on arvioitu laskevan palveluverkon tarkastelujaksolla vuoteen 2030 mennessä noin 400 lapsella. Lasku kohdentuu eteläiseen, läntiseen ja pohjoiseen Lahteen sekä Nastolan alueeseen. Kasvua on lähinnä Kariston alueella, mutta myös keskustassa. Varhaiskasvatuksen kysyntä riippuu lasten määrän kehityksestä sekä vanhempien valinnoista. Päiväkotirakentaminen on Lahdessa tiiviisti liitetty aluemallin mukaisesti lasten määrän kehitykseen ja kasvun ja oppimisen polkuihin sekä lähialueeseen.

Perusopetuksen nykyisistä koulu kiinteistöistä suuri osa on peruskorjattu, korvattu uudisrakennuksilla, tai ne sisältyvät nykyiseen talousarvion yhteydessä hyväksytyyn investointiohjelmaan. Useita rakennushankkeita on meneillään. Palveluverkossa on muutamia huonokuntoisia tai elinkaareltaan peruskorjausta tai korvaavaa kiinteistöä odottavia koulutaloja. Palveluverkkosuunnitelmassa esitetyt muutokset koskevat em. kouluja.

Lahden nuorisotilaverkossa on tehty suuria muutoksia. Vuoden 2018 palveluverkkotarkastelussa toimipisteitä oli kymmenen. Toiminnallisesti tilanne muuttui olennaisesti vuonna 2019, kun kahdesta isoimmasta toimitilasta eli Nuorisokeskuksesta Sammonkadulla ja Joutjärven nuorisotalosta jouduttiin luopumaan sisäilmaongelmien takia. Tässä yhteydessä toimintoja hajautettiin. Osalle toiminnoista on löytynyt uudet toimitilat, osittain toimitaan väliaikaistiloissa.

Palveluverkkosuunnitelma hyväksyttiin sivistyslautakunnassa 19.10.2021. Tarkastuslautakunta sai sivistyspalvelujen johdolta selvityksen palveluverkkoselvityksestä Lähteen monitoimitalossa 13.10.2021 pidetyssä kokouksessa. Tällöin lautakunnalle kerrottiin mm. että

– Palveluverkkotyössä tavoitteena on tukea lasten ja nuorten ehyttä koulupolkua sekä tehostaa tilankäyttöä. On tärkeää, että monitoimitalot ovat siellä, missä on suurin tarve.

– Kaupungilla ei ole vara investoida kouluihin, joissa oppilasmäärät ovat väheneviä. Palvelut on mitoitettava siten, että koulut ovat tarpeeseen nähden oikeassa paikassa, kuitenkin kohtuullisen matkan päässä.

Tarkastuslautakunta ei lähde arvioimaan yksittäisten koulujen tai päiväkotien jatko mahdollisuuksia. Lautakunnan mielestä on kuitenkin tärkeää, että väestökehitystä seurataan mahdollisimman ajantasaisesti, jolloin alueellisiin tarpeisiin pystytään reagoimaan nopeasti. Palveluverkkopäätöksen mukaisten koulujen pysyvien toimitilojen peruskorjaus- ja rakentamispäätökset tulee tehdä pikaisesti.

Monitoimitalot ovat taloudellisesti tehokkain vaihtoehto. Lautakunnan mielestä voitaisiin silti pyrkiä säilyttämään lähipalveluja silloin, kun se mm. kiinteistöjen kunto huomioiden on mahdollista. Pienemmät lähellä kotia sijaitsevat päiväkodit ja koulut ovat myös vetovoimatekijä asukkaista kilpailtaessa.

5.3 Tiimiakatemia Oy:n koulutus

Tiimiakatemia Global Oy on valtakunnallinen liiketoimintaa harjoittava yritys, joka on jo yli 20 vuoden ajan myynyt yrityksille ja julkisyhteisöille koulutusmetodia, joka perustuu yhdessä oppimiseen ja tiimivalmentamiseen. Yrityksen ”Tiimimestari” -ohjelman on suorittanut noin 2000 tiimivalmentajaa.

Lahden kaupungin sivistystoimiala on syyskuussa 2018 hankkinut perusopetuksen henkilöstölle tiimioppimisen startti -valmennuskokonaisuuden Tiimiakatemia Global Oy:ltä yhtiön antaman tarjouksen mukaisesti. Hankinnan kokonaiskustannukset olivat 10 500 euroa + alv sekä kouluttajien majoituskustannukset. Hankintaa ei kilpailutettu. Perusteluna oli, että vastaavaa koulutuskokonaisuutta, joka tukisi em. pitkän valmennuksen ideologian toteutumista alueella ei ollut muilla toimijoilla tarjottavana.

Tiimiakatemia Globalin kanssa neuvoteltiin edelleen vuonna 2019 perusopetuksen johtotiimille kohdennetusta Tiimioppimisen startti II –valmennuskokonaisuudesta vuosille 2019–2020. Tämä hankinta tehtiin niin ikään Tiimiakatemia Global Oy:n tarjouksen mukaisesti hintaan 9 850 euroa + alv sekä kouluttajien majoituskustannukset. Perusteluna suorahankinnalle oli jälleen, että vastaavaa koulutuskokonaisuutta ei ollut muilla toimijoilla tarjottavana.

Tarkastustoimiston suorittamassa tarkastuksessa tuli esiin, että tiimikoulutuksen järjestämisessä keskeisesti vaikuttanut perusopetuksen aluepäällikkö (virkanimike nykyisin vastuurehtori) on suorittanut ao. yrityksen tiimimestaritutkinnon. Hän on Tiimiakatemia Global Oy:n sertifioitu valmentaja yrityksen menetelmässä. Tiimiakatemia Globalin koulutusmetodeilla suoritettava tiimivalmennusta järjestettiin edelleen vuonna 2021 Lahden kaupungin opettajakunnalle. Kouluttajana toimi sertifioitu vastuurehtori sekä myös muita kaupungin koulujen rehtoreita, jotka oli saatu toimintaan mukaan. Saatujen selvitysten mukaan rehtoreille ei maksettu korvausta heidän antamastaan koulutuksesta, vaan he antoivat koulutusta virkatyönään. Tiimiakatemia Globalin metodia saatiin käyttää ilmaiseksi. Koulutuskuluja tuli ainoastaan opettajien sijaisjärjestelyistä, sekä yön yli tapahtuneen koulutussession majoitus- ja ruokailukuluista. Saatun selvityksen mukaan sertifioitu vastuurehtori antaa omalla ajallaan tiimivalmennusta Tiimiakatemia Global Oy:n lukuun myös muille työyhteisöille, kuin Lahden kaupungille. Tätä varten hänellä on esimiehen hyväksymä sivutoimi-ilmoitus.

Tarkastuslautakunnalle on tapahtumaketjusta jäänyt vaikutelma, että toimintaprosessissa on ohitettu kilpailutus ja kilpailutuksen tarve luomalla suorat asiakassuhteet sisäkautta. Näillä toimilla Tiimiakatemia on päässyt Lahden perusopetuksen kouluttajaorganisaatioksi suhdetoiminnan avulla. Tiimiakatemia pyrkii sitomaan Lahden rehtoritasoa oman toimintansa menekin edistäjäksi, jolloin opettajien on vaikea asettua arvioimaan tai ehdollistamaan annettavaa koulutusta.

Lisäksi Tiimiakatemia käyttää matalan kynnyksen markkinointia, jossa kulut ja koulutuskustannukset ovat suhteellisen vähäiset alkuvaiheessa. Tämän jälkeen yleensä tarjotaan maksullisia koulutuspaketteja, jotka sidotaan ketjuksi luomalla ensin peruspaketti, johon sitten lisätään jatkokoulutuksia ketjutusperiaatteella.

Tarkastuslautakunta katsoo, että Tiimiakatemia Globalin koulutuksesta aiheutuvien kulujen seurantaan on syytä luoda oma kustannusseuranta ja kirjanpitoa varten oma kustannuspaikka. Tällöin koulutuksen kuluseurantaa voidaan hallita, jos Tiimiakatemia Globalin koulutustarjontaa aiotaan tavalla tai toisella edelleen jatkaa.

Tarkastuslautakunta toteaa työyhteisökoulutuksen olevan normaalia ja kannatettavaa toimintaa, mutta lautakunnan mielestä kouluttajavalinnassa tulee verrata alan muuta tarjontaa ja kilpailuttaa soveliaat koulutuskokonaisuudet keskenään.

Kaupunginvaltuuston 10.6.2019 hyväksymissä eettisissä toimintaperiaatteissa todetaan mm. että: ”Eturistiriita syntyy, kun taloudelliset tai muut henkilökohtaiset edut vaikuttavat, tai niiden voidaan tulkita vaikuttavan, päätöksentekoon tai työsuoritukseen. Vältä siis tilanteita, jotka saattavat vaikuttaa – tai joiden voidaan tulkita vaikuttavan – toimintaasi ja ratkaisuihisi. Jo pelkkä vaikutelma eturistiriidasta voi olla yhtä vahingollinen kuin todellinen tilanne.

Eturistiriita voi syntyä esimerkiksi edustustilaisuuksiin, liikelahjoihin tai läheisiin suhteisiin liittyen. Esimerkiksi päättäjällä, viranhaltijalla tai työntekijällä on läheinen suhde intressitahoon, jonka kanssa kaupunki tekee yhteistyötä tai henkilökohtainen suhde esimieheen tai alaiseen.”

Tiimiakatemian tapauksessa voidaan katsoa olevan selvä eturistiriita, kun kaupungin viranhaltijoita on mukana yksityisessä liiketoiminnassa, jonka opetusmetodeja käytetään kaupungin henkilöstön koulutustoiminnassa ilman, että hankintaa olisi milloinkaan kilpailutettu.

5.4 Lahti Events Oy

Tapahtumajärjestäjä Lahti Events Oy on perustettu vuonna 2014 Lahden vuoden 2017 hiihdon MM-kisoja varten. Yhtiötä perustettaessa linjattiin, että yhtiö tulee vuoden 2017 kisojen jälkeen keskittymään kansainvälisiin suur tapahtumiin. Vuoden 2017 MM-kisat tuottivat 1,6 milj. euroa tappiota, jotka Hiihtoliitto maksaa Lahti Events Oy:lle 15 vuoden aikana. Lahti Events Oy myytiin Lahti Region Oy:lta KOKO Lahti Oy:lle tytäryhtiöksi 30.6.2017. Tavoitteena oli keskittää kaupalliset tapahtumatoiminnat yhteen tapahtumayhtiöön. Vuoden 2017 MM-kisojen jälkeen yhtiön tehtäväksi tuli mm. Salpausselän kisojen järjestäminen. Lahti Events Oy:ssä tehtiin Salpausselän kisoista viiden vuoden kehittämissuunnitelma vuonna 2017. Yhtiö ehti hoitaa kolmet kisat, jonka jälkeen vastuu kisoista siirrettiin vuodesta 2021 alkaen Suomen Hiihtoliiton ja Lahden Hiihtoseuran perustamalle uudelle yhtiölle, Salppuri Oy:lle. Lahti Events Oy on hakenut tapahtumia niin Lahden seudulle kuin myös litissä sijaitsevalle KymiRingille. Lahti Events Oy:stä tulikin KymiRing Oy:n pääasiallinen tapahtumajärjestäjä.

Kaupunginvaltuusto päätti 13.5.2019, että Lahden kaupunki pääomittaa KOKO Lahti Oy:tä kahdella miljoonalla eurolla. Tällä summalla yhtiön tarkoituksena oli pääomittaa tytäryhtiö Lahti Events Oy:tä, joka olisi edelleen ostanut KymiRing Oy:n osakkeita ja saanut yhtiöstä 12,5 prosentin omistuosuuden. Tätä vastaan Lahti Events Oy olisi saanut oikeudet toimia alueen pääasiallisena tapahtumajärjestäjänä. Päätöksestä valitettiin hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus päätti kesäkuussa 2019 päätöksen täytäntöönpanokiellosta. Saman vuoden marraskuussa Lahti myönsi kaupunginjohtajan viranhaltijapäätöksellä Lahti Events Oy:lle 2,8 milj. euron suuruisen pitkäaikaisen pääomailainan. Viranhaltijapäätöksen teki konsernipalvelujohtaja, joka toimi tuolloin kaupunginjohtajan varamiehenä. Kaupungin yhtiön pitkäaikaislainasta päätetään konsernipalvelujohtajan esityksestä. Tässä tapauksessa konsernipalvelujohtaja kaupunginjohtajaa sijaistaessaan käytännössä hyväksyi oman esityksensä. Hämeenlinnan hallinto-oikeus kumosi kaupunginvaltuuston em. päätöksen toukokuussa 2020, koska kaupunki ei päätöstä tehdessään selvittänyt päätöksen mahdollisesti sisältämää EU-säännösten vastaista valtiontukea. Asiassa on tehty oikeuskanslerille tutkintapyyntö, jonka käsittely on kesken.

Kaupunginhallitus antoi 30.8.2021 konserni- ja tilajaostolle tehtäväksi valmistella Lahti Events Oy:tä koskevan riskikartoituksen. Konserni- ja tilajaosto ohjeisti konsernipalveluja valmistelemaan riskikartoituksen, joka pitää sisällään: sopimusriskit, kumppaniriskit, selvityksen Lahti Events Oy:n taloudellisen kantokyvystä ja kassavirta-analysista, Kymiringillä järjestettävien tapahtumien tuotto-odotukset ja syntyneet velvoitteet. Kaupunginhallitus hyväksyi 31.1.2022 laaditun riskikartoituksen. Kartoituksessa todettiin, että Lahti Events Oy:n merkittävimmät riskit ovat: kapea taloudellinen liikkumatila, koronaan liittyvät riskit, katsojatavoitteen saavuttamiseen liittyvät riskit, tapahtumatuotantoon liittyvät riskit, tuotantokumppanuuksiin liittyvät riskit ja turvallisuuteen liittyvät riskit.

Kartoituksessa todettiin vielä, että riskien toteutuminen on mahdollista ja toteutuessaan riskit aiheuttavat yhtiölle ongelmia. Kaupunginhallituksen lopputulema oli kuitenkin, että Lahti Events Oy on ottanut huomioon liiketoimintaan liittyvät riskit ja varautunut niihin hyvin. Tarkempi riskikartoitus oli asian käsittelyssä salaisena asiakirjana. Asian valmistelijat perustelivat tätä sillä, että tietoja ei voi luovuttaa, koska ne ovat liikesalaisuuksia ja tietojen luovuttaminen olisi omiaan aiheuttamaan vahinkoa Lahti Events Oy:lle tai kaupungille. Julkisuuslain lisäksi valmistelijat vetosivat liikesalaisuuslakiin.

Tarkastuslautakunnan mielestä riskikartoituksen käsittely salaisena asiakirjana oli omiaan lisäämään salamyhkäisyyttä asiassa. Nykyjärjestelmässä voidaan kuntayhtiöiden asioita salata liikesalaisuuteen vedoten. Asiakirjoja ei kuitenkaan voida salata vain sillä perusteella, että joku sanoo niiden sisältävän liikesalaisuuksia. Viranomaisen on itse tarkistettava, onko asia tosiaan näin. Oikeat liikesalaisuudet tulee salata, mutta muilta osin asiakirjat ovat julkisia. Se, että asiakirjat ovat jonkun kanalta esimerkiksi kiusallisia, ei ole lainmukainen salaamisperuste.

Lahti Events Oy:n nykytoiminnassa selvästi merkittävin hanke, Moto GP ratamoottoripyörän MM-osakilpailu Kymiringillä on koronapandemian vuoksi jouduttu jo kahtena kesänä perumaan. Nyt näyttää lupaavalta, että kilpailu päästäisiin 8.–10.7.2022 ajamaan. Lahti Events Oy on panostanut kilpailutapahtumaan merkittävästi. Onnistuessaan kisoista on saatavissa yhtiölle huomattava liikevaihto ja tappiollisten vuosien jälkeen positiivinen tulos. Myös Lahden talousalueelle jäävien matkailu- ja majoitustulokertymien on arvioitu olevan merkittäviä.

Lahti Events Oy:n vuoden 2021 tilinpäätös osoittaa 666 846 euron tappiota. Aiemmat tappiot huomioiden yhtiön taseessa on tappioita yhteensä 1,85 milj. euroa.

Tarkastuslautakunta odottaa, että Lahti Events Oy onnistuu riskipitoisessa toiminnassaan kilpa-ajojen tapahtumajärjestäjänä.

Lautakunnan mielestä Lahti Events Oy:n taloustilannetta koskevia selvityksiä, kuten kuntayhtiöiden asioita muutoinkin, on saatettu tarpeettomasti julistaa salaisiksi asiakirjoiksi liikesalaisuuteen vetoamalla. Yhtiöihin sijoitetut varat jäävät kuitenkin huonoimmassa tapauksessa omistajan, eli Lahden kaupungin tappioksi, jos yhtiön liiketoiminta joudutaan ajamaan alas.

5.5 Konserniyhtiöiden hallitusten jäsenten suuri vaihtuvuus

Hyvä hallinto- ja johtamistapa -ohjeen, kohdan 4.2. Jäsenten valinta ja toimikausi mukaan: ”Jäsenten asettamisessa tulee pyrkiä hallitustyöskentelyn jatkuvuuden turvaamiseen. Kaupunkikonserniin kuuluvissa yhtiöissä tai yhtiöissä, joissa kunnilla on enemmistö, on hallituksen kokoonpanossa otettava huomioon myös tasa-arvolain määräykset.”

Lahti-konsernin konserniohjeen kohdan 2.3 Keskeisten yhtiöiden hallitusvalinnat ja hallituspalkkiot mukaan: ”Seuraaviin Lahti-konsernin yhtiöiden hallitukseen valitaan vähintään yksi riippumaton jäsen.

- KOKO Lahti Oy
- Lahden Pysäköinti Oy
- Lahden Talot Oy
- Lahti Energia Oy
- Lahti Aqua Oy
- Salpakierto Oy
- Spatium Toimitilat Oy.

Riippumattoman jäsenen valinnan valmistelusta vastaa omistajaohjauspalvelut. Omistajaohjauspalvelut voi käyttää ulkopuolista apua hallituskandidaattien rekrytoinnissa. Kandidaattien rekrytoinnissa tulee kuulla tytäryhteisöjä, joihin riippumatonta jäsentä ollaan rekrytoimassa. Konserni- ja tilaajaosto päättää riippumattoman jäsenen esittelijän esityksestä.”

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 4 a §:n mukaan: ”Kunnallisissa ja kuntien välisen yhteistoiminnan toimielimissä, lukuun ottamatta aluevaltuustoja ja kunnanvaltuustoja, tulee olla sekä naisia että miehiä kumpiakkin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Jos julkista valtaa käyttävällä toimielimellä tai virastolla, laitoksella taikka kunta-, hyvinvointialue- tai valtio-enemmistöisellä yhtiöllä on hallintoneuvosto, johtokunta tai muu luottamushenkilöistä koostuva johto- tai hallintoelin, toimielimessä tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Viranomaisten ja kaikkien niiden tahojen, joita pyydetään nimeämään ehdokkaita tässä pykälässä tarkoitettuihin toimielimiin, tulee mahdollisuuksien mukaan ehdottaa sekä naista että miestä jokaista jäsenpaikkaa kohden.”

Lautakunta nostaa esiin tytäryhteisöjen hallitusvalinnat. Lautakunnan tietojen mukaan hallitusten kokoonpanot muuttuivat varsin paljon, mikä ei lautakunnan mielestä ole hyvä asia toiminnan jatkuvuuden kannalta. Tätä palautetta on lautakunta saanut myös yhtiövierailujen yhteydessä.

Tarkastustoimiston tekemässä tarkastuksessa käytiin läpi 14 suurimman konserniyhtiön hallituskokoonpanoja ja hallituksen jäsenten vaihtuvuutta sekä tarkasteltiin, onko hyvän hallinto- ja johtamistapaohjeen kohta 4.2 hallitustyöskentelyn turvaaminen sekä hallituskokoonpanojen tasa-arvomääräykset sekä Lahti-konsernin konserniohjeen kohta 2.3 keskeisten yhtiöiden hallitusvalinnat toteutuneet. Hallituksen jäsenten vaihtuvuutta tarkasteltiin Lahden kaupungin nimeämien jäsenten osalta. Tasa-arvomääräysten toteutumisen arvioinnissa tarkasteltiin yhtiöiden hallituksia kokonaisuudessaan.

Yhtiö	Muutokset hallituksessa	Uusia jäseniä %	Naisia %	Miehiä %
Lahti Energia Oy	Yhdeksästä jäsenestä vaihtui seitsemän, lisäksi hallitukseen valittiin riippumaton jäsen.	80 %	50 %	50 %
Lahti Aqua Oy	Seitsemästä hallituksenjäsenestä vaihtui neljä, lisäksi valittiin riippumaton jäsen, hallituksessa yhteensä kahdeksan jäsentä	63 %	38 %	62 %
Lahden Talot Oy	Kuudesta jäsenestä hallituksessa viisi jäsentä uusia, lisäksi valittiin yksi riippumaton jäsen.	86 %	43 %	57 %
Spatium toimitilat Oy	Seitsemästä jäsenestä vaihtui neljä, lisäksi hallitukseen valittiin riippumaton jäsen. Hallituksen kokoonpano yhteensä kahdeksan.	63 %	38 %	62 %
KOKO Lahti Oy	Seitsemästä jäsenestä vaihtui kuusi, lisäksi valittiin riippumaton jäsen.	88 %	38 %	62 %
Lahden seudun kehitys LADEC Oy	Lahden kaupungin nimeämistä jäsenistä kaikki kolme on vaihtuneet.	100 %	30 %	70 %
Lahti Region	Yhdeksästä jäsenestä uusia jäseniä oli yhteensä viisi.	56 %	38 %	62 %
Lahden pysäköinti Oy	Seitsemästä hallituksen jäsenestä vaihtui viisi, lisäksi valittiin riippumaton jäsen.	75 %	38 %	62 %
Työterveys Wellamo	Kaksi Lahden kaupungin edustajaa, molemmat vaihtuivat.	100 %	60 %	40 %
Päijät-Hämeen ateriapalvelut Oy	Hallituksessa Lahden kaupungin nimeämiä jäseniä yhteensä kolme, joista kaikki vaihtuneet.	100 %	33 %	67 %
Päijät-Hämeen laitoshuoltopalvelut Oy	Hallituksessa kolme Lahden kaupungin nimeämää jäsentä, valittiin yksi uusi ja siinä jatkoi kaksi vanhaa.	33 %	33 %	67 %
Salpakierto Oy	Hallituskausi on kaksi vuotta, erovuorossa oli yksi Lahden kaupungin nimeämä hallituksen jäsen, näin ollen hallituksessa vaihtui yksi jäsen ja kaksi vanhaa jatkoivat, riippumatonta jäsentä ei ollut tarkastushetkellä valittu, omistajaohjauspalvelujen antamien tietojen mukaan valinta tullaan tekemään kevään 2022 aikana.	33 %	57 %	43 %
Provincia Oy	Hallituksessa kolme Lahden kaupungin nimeämää jäsentä, joista kaikki vaihtuneet. Hallituksessa mukana riippumaton jäsen.	100 %	33 %	67 %
Kiinteistö Oy Tiedepuisto	Lahden kaupungin nimeämiä jäseniä kolme, joista kaikki vaihtuneet.	100 %	50 %	50 %

Tarkastushetkellä konserniohjeen 2.3 mukainen riippumaton hallituksen jäsen oli valittu lähes kaikkiin ohjeessa mainittuihin yhtiöihin. Ainoastaan Salpakierto Oy:ssa riippumatonta jäsentä ei ole valittu. Omistajaohjauspalvelujen antaman tiedon mukaan riippumattoman jäsenen valinta tullaan teemmään kevään 2022 aikana.

Tasa-arvolain 4 a § julkisen hallinnon ja julkista valtaa käyttävien toimielinten kokoonpanoissa tulee olla tasapuolisesti sekä naisia että miehiä, kumpiakin vähintään 40 prosenttia, jollei erityisestä syystä muuta johdu. Lahden kaupungin konserniyhtiöiden hallituksissa tasa-arvopykälä toteutuu.

Konserniyhtiöiden hallitusten jäsenten vaihtuvuus on ollut suurta. 14 suurimman yhtiön hallituksista jopa viidessä ovat vaihtuneet kaikki Lahden kaupungin nimeämät hallituksen jäsenet. Lisäksi kolmessa yhtiössä vaihtuvuus on ollut yli 80 %. Ainoastaan Lahti Region Oy:n, Päijät-Hämeen laitoshuoltopalvelut Oy:n ja Salpakierto Oy:n hallitusvalinnoissa voidaan katsoa hallitustyön jatkuvuus huomioiduksi.

Tarkastuslautakunta korostaa, että konserniyhteisöjen hallitusvalinnoissa tulee nykyistä paremmin ottaa huomioon hallitustyöskentelyn jatkuvuuden turvaaminen, jota Hyvä hallinto- ja johtamistapa -ohje edellyttää.

5.6 MAL-sopimus

Lahden kaupunkiseudulle solmittiin maankäytön, asumisen ja liikenteen seudullinen MAL-sopimus valtion kanssa touko-kesäkuussa 2021. Sopimuksen piiriin kuuluvat Lahden kaupungin lisäksi Orimattilan ja Heinolan kaupungit sekä Hollolan, Asikkalan, Kärkölän ja Iitin kunnat. Valtion puolesta sopijaosapuolina ovat ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA, Väylävirasto, Liikenne- ja viestintävirasto Traficom sekä alueen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus.

Maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimukset ovat valtion ja suurimpien kaupunkiseutujen välisiä sopimuksia. Sopimukset vahvistavat seudun kuntien keskinäistä sekä seudun ja valtion välistä yhteistyötä. Sopimuksilla tuetaan ja sovitetaan yhteen kaupunkiseutujen kuntien ja valtion välistä yhteistyötä kaikessa yhdyskuntarakenteen ohjauksessa sekä asumisen ja liikenteen yhteensovittamisessa.

Helsingin, Oulun, Tampereen ja Turun seutujen kanssa MAL-sopimuksia on laadittu vuodesta 2011. Sopimukset laajenivat Jyväskylän, Kuopion ja Lahden kaupunkiseuduille keväällä 2021. Laajenemisen myötä MAL-sopimusten piirissä on 55 prosenttia Suomen asukkaista. Vuodesta 2020 lähtien sopimuskautta on pidennetty 12-vuotiseksi. Käytännön toimenpiteet koskevat ensimmäisiä neljää vuotta, minkä jälkeen sopimukset päivitetään.

MAL-sopimuksen tarkoituksena on kaupunkiseudun kuntien välisen yhteistyön ja luottamuksen vahvistaminen maankäytön, asumisen ja liikenteen asioissa, sekä kaupunkiseudun ja valtion kumppanuuden vahvistaminen ja keskinäisen yhteistyön syventäminen. Tavoitteena on ympäristöllisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä kaupunkiseutukehitys.

Tavoitteena on rakentaa ilmastoviisaita kaupunkiseutuja, lisätä asuntotuotantoa helposti saavutettavilla alueilla ja kasvattaa kestävien liikkumismuotojen, kuten joukkoliikenteen osuutta liikenteestä. Sopimukset tukevat kaupunkiseutujen elinvoimaa, kilpailukykyä sekä sujuvan arjen rakentamista. Sopimuksessa määritellään tavoitteet ja konkreettiset toimenpiteet lähivuosien asuntotuotannolle sekä kestävästä yhdyskuntarakenteesta ja liikennejärjestelmän kehittämiseksi. Maankäyttöä, asumista ja liikennettä suunnitellaan kokonaisuutena, mikä auttaa tekemään kauas katsovia suunnitelmia yhdyskuntarakenteen kehittämiseksi ja toteuttamaan suuria liikenneinvestointeja.

Lahden kaupunkiseudun MAL-sopimuksen kärkiteemat ovat hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta sekä raideliikenteeseen tukeutuvat taajamat metropolialueella. Sopimuskaudella vahvistetaan kuntakeskusten sekä joukkoliikenteeseen tukeutuvien taajamien roolia asuin-, työpaikka- ja palvelualueina. Kaavoituksella parannetaan elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä hyvien liikenneyhteyksien äärellä ja yhdyskuntateknisen huollon saavutettavissa.

MAL-sopimuksen myötä kaupunkiseudulle tulee yli 12 milj. euroa valtion rahoitusta ja saman verran kuntarahoitusta kestävästä liikenteen edistämiseen. Tämän lisäksi sopimuksen myötä on mahdollista saada asuntorakentamisen käynnistysavustusta puurakentamiseen, kunnallistekniikan tukea keskusta- ja joukkoliikennevyöhykkeiden asuntoalueille ja täydennysrakentamiseen sekä muihin erikseen sovittaviin hankkeisiin.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan Lahden kaupunkiseudun MAL-sopimus on suuri edistysaskel Lahden kaupungin ja koko kaupunkiseudun kehityksen kannalta. Sopimus on tehokas väline kehittää kaupunkiseutua yhdessä pitkäjänteisesti ja kestävästi.

Sopimus tuo kaupunkiseudulle uusia taloudellisia resursseja ja tukea esimerkiksi asuntorakentamiseen, liikennejärjestelmän toimivuuteen, kestävyteen ja turvallisuuteen, kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen, sekä joukkoliikennettä palveleviin infrainvestointeihin.

Kuntaliiton tuoreen arvion mukaan MAL-sopimus on ollut sopimuksellisen kaupunkipolitiikan toimivien työkalu suurilla kaupunkiseuduilla.

Tarkastuslautakunnan mielestä kaupunkikehitysjohtajalla on ollut erityisen merkittävä panos MAL-sopimuksen saamisessa Lahden kaupunkiseudulle.

5.7 Kaupungin henkilöstön työtyytyväisyys ja työolosuhteet

Kaupungin henkilöstön kokonaismäärä vuoden 2021 lopussa oli 3 691 henkilöä. Tarkastuslautakunta on aiemmissa arviointikertomuksissaan säännöllisesti arvioinut kaupungin henkilöstön työhyvinvointia ja sitä koskevien kyselyjen tuloksia. Koronapandemian vuoksi etätyöt jatkuivat monilla edelleen vuonna 2021. Viimeisin työtyytyväisyyskysely tehtiin 7.–20.2.2022. Lisäksi toteutettiin työhyvinvointikyselyn välikyselyinä ns. pulssikyselyt helmi- ja syyskuussa 2021. Syyskuun pulssikyselyn tuloksissa on erityisen huolestuttavaa se, että yhä harvempi kaupungin työntekijä oli valmis suosittelemaan kaupunkia työnantajana perheenjäsenilleen tai ystävilleen. Huolestuttavaa oli myös se, kaupungin eettiset ohjeet ovat jääneet käsittelemättä valtaosassa (72,5 prosenttia) vastaajien työyhteisöistä. Viimeisen vuonna 2022 suoritettuna työhyvinvointikyselyn mukaan työhyvinvointi on pysynyt samalla tasolla kuin kaksi vuotta aiemmin suoritettussa kyselyssä. Kokonaistuloksen keskiarvo asteikolla 1–5 oli 3,88 (2020 3,89). Vapaassa palautteessa korostuivat työilmapiiri, työkaaverit, kollegoiden tuki ja yhteishenki. Korona-aikana on etätyön vuoksi työpaikkojen yhteishengen merkitys koettu erityisen tärkeäksi.

Tarkastuslautakunta on arviointikäynnellään saanut palautetta kaupungin henkilöstöltä työolosuhteista ja niiden muutoskehityksestä. Yhä harvemmalla kaupungin työntekijällä on enää omaa työhuonetta käytössään ja suuntaus on jatkossa kautta linjan avokonttoreihin. Tämä ei tarkastuslautakunnan mielestä ole yleisesti hyvä kehityssuunta. Tietyissä luottamuksellisuutta edellyttävissä asiakaspalvelutehtävissä oma työhuone on edelleen välttämätön.

Kaupungin kirjasto- ja tietopalveluja käsitelleessä arviointikokouksessa puolestaan tuli esiin se, että pääkirjasto joutui luopumaan omista vahtimestareista jo vuonna 2015. Tarvittavat turvapalvelut ostetaan vartiointiliikkeeltä erillisiin hälytyskäynteihin perustuen. Varsinkin pääkirjastossa on usein järjestyshäiriöitä, koska kirjaston on oltava avoin oleskeluympäristö kaikille. Henkilökunnalla oli turvallisempi työympäristö omien vahtimestareiden aikana. Omista vahtimestaripalveluista luopumisella saatu säästö on lautakunnan saaman selvityksen mukaan hyvin marginaalinen.

Tarkastuslautakunta toteaa, että työnantajan tärkein voimavara on henkilöstö, jonka työtyytyväisyydestä tulee kaikin keinoin huolehtia. Lautakunnan mielestä kaupungin henkilöstön työpisteisiin kohdistuva kategorinen tiivistämishanke sisältää riskejä työtyytyväisyyden näkökulmasta. Oman työhuoneen ja työrauhan merkitystä ei voida vähätellä. Monet tehtävät edellyttävät edelleen yksityisyyttä ja asioiden luottamuksellista hoitamista. Tältä osin heikentyvät työolosuhteet saattavat johtaa etätöiden yleistymiseen normaalioloissakin ja sitä kautta yhteisöllisyyden ja työhyvinvoinnin heikentymiseen.

Suositus: Selvitetään turvallisuuden parantamista ja mahdollisuutta palata omien vahtimestarien käyttöön pääkirjastossa.

LIITE

Vuoden 2021 arviointikertomuksen laadintaan liittyvät esteellisyudet.

Hannu Rahkonen

Lahden Talot Oy:n ja Lahden Asunnot Oy:n hallituksen jäsen

Ville-Veikko Elomaa

Lahti Aqua Oy:n ja Työterveys Wellamo Oy:n hallituksen jäsen

Raimo Kiljunen

Päijät-Hämeen Ateriapalvelut Oy:n hallituksen jäsen 11/2021 saakka

Lasse Koskinen

Lahden Seudun Kehitys Ladec Oy:n hallituksen jäsen

Mona Pyykkönen

Lahden seudun joukkoliikennelautakunnan jäsen

LAHTI

**Lahden kaupungin
arviointikertomus 2021**

